

4716184

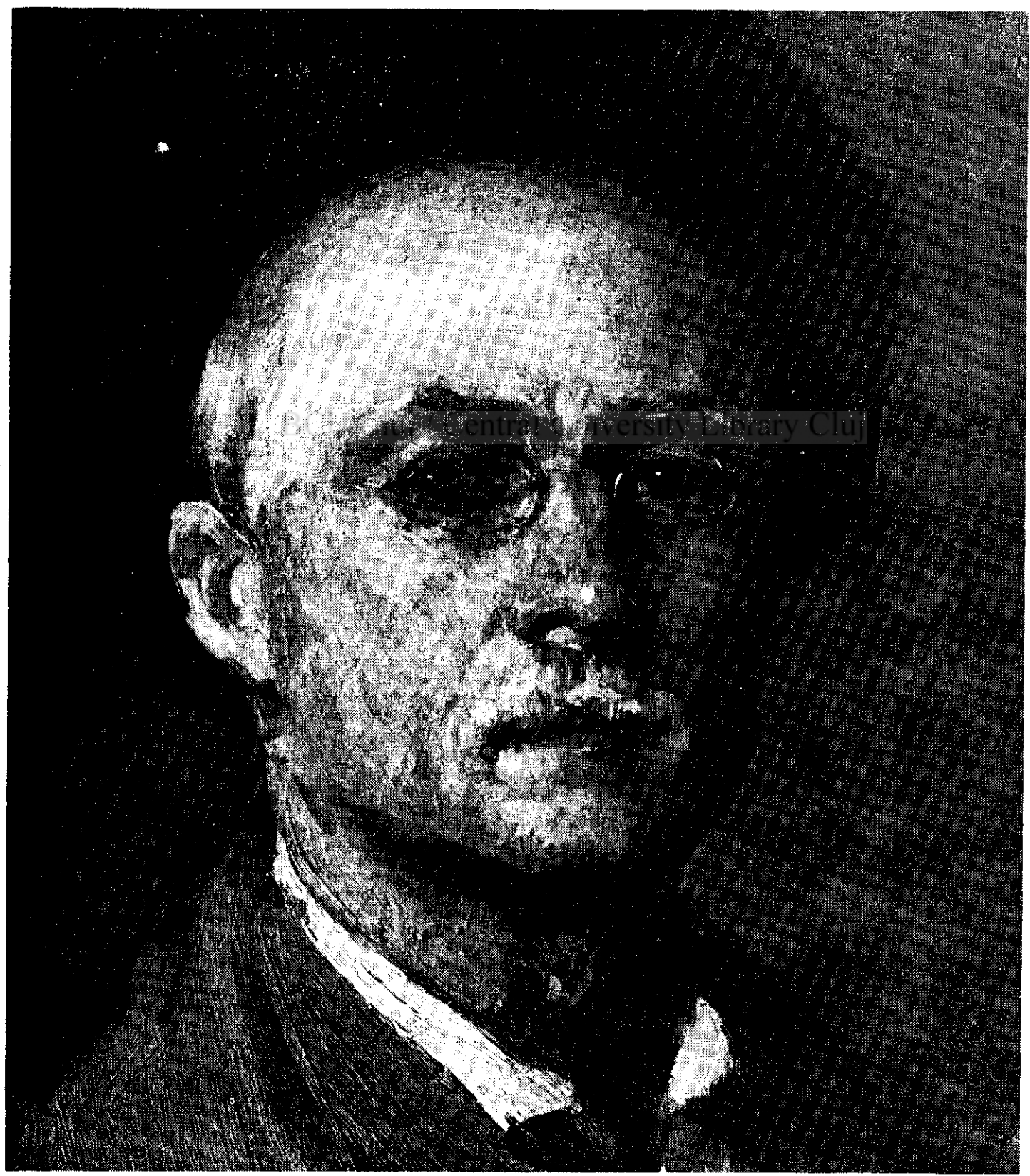
Universul

Anul XLVI Nr. 16

13 Aprilie 1930

5 Lei

literar

NICOLAE GRIGORESCU

AUTOPORTRET

C t i t o r i i

PICTORUL NICU GRIGORESCU

(1838—1907)

de LUCIANA DRACOPOL-NEGULESCU

Arta plastică românească este în plină floare și mai ales pictura. S-ar crede că generațiile trecutului s-au jertfit pe altarul celei mai sfinte, dintre religii, spre a face să înainteze mai repede aleșii ce aveau să vină. Dar tot ce s'a făcut la noi e produsul unui singur secol de muncă acerbă și grăbită, munca unor oameni setosi de civilizație și cultură.

Totuși arhitectura și pictura au fost singurele arte exploatare înaintea vremii de deșteptare a neamului românesc. Dar atât arhitectura cât mai ales pictura, erau puse în slujba bisericii creștine. Pictura laică nu exista. Portretele ctitorilor făcute pe pereții bisericilor și mănaștirilor porneau din aceleași imbolduri religioase și erau stăpânite de aceeași influență bizantină sau italiană ca și icoanele.

De aceea nu se poate vorbi de o adevărată pictură românească, făcând din brazdele gliei noastre, decât dela începutul veacului trecut, când apare cel mai de seamă dintre pictorii noștri apși și acela care a ridicat temelia acestei laturi de artă la noi — Nicu Grigorescu. El s'a născut cu darul în sânge: a fost un trimis al Divinității, să fie un sol al neamului românesc. A venit pe lume sărac, atâta de sărac, că n'ar fi putut ajunge la născ, dacă soarta lui n'ar fi vrut. La 10 ani, mama lui, care îi simțise vocația, îl dă la un zugrav ca să învețe „meseria”. Și neica Ghiță — unchiul său — fusese zugrav în Pitari și sigur că dela el se trăsese această „penă” de artist. Doi ani de ucenicie se scuseră și micuțul Nicu nu prea învățase mare lucru, fiindcă „patronul” îl punea mai mult la altfel de treburi și îl lăsa așa de rar să privească cum lucrează. Oricum, tot învățase el ceva și când plecă dela dânsul începuse să lucreze singur icoane, cu dragostea ce o păstra pentru ele, chiar din primii săi ani de viață... „mult îmi plăceau și mie icoanele când eram mic. Pentru mine sfinții erau vii: stam cu smerenie înaintea lor și eram încredințat că și ei se uită la mine, mă așteptam să-i văd vorbind, să-i vad mișcându-se, ridicând mâna să mă binecuvânteze”.¹⁾

Duminea se ducea cu icoanele în obor și le viclea trecătorilor, minunați în simplitatea lor, de darul acestui copil.

Continuă să lucreze icoane cu multă râvnă, ajungând în scurt timp cel mai reputat zugrav de biserici. „Izvorul Tămăduirii”, icoană făcută pe Arghezmatarul din curtea mănăstirii Căldărușani, îi consacra definitiv acest titlu.

Dar cele mai frumoase icoane le-a făcut în biserica Sf. Voevozi din Agapia. Acestea sunt ultimele și cele mai bune icoane din câte a făcut. Frumusețea lor stă în faptul că artistul neinfluențat de nici o școală, a dat figurilor viață reală, fiindcă lucrea după modele vii și era de

putere și zărescul infumusețea. Sfinții lui nu au atitudini și expresii convenționale și academice, cunoscute în pictura bizantină a bisericilor noastre. Cu toată realitatea omenească ce o punea în figurile sfinților, ei aveau îndeajuns aer divin și eucernic, prin expresiile lor de bunătațe supremă, de evlavie, de resemnare și de putere de sacrificiu. Toate acestea le-a învățat artistul singur, le-a simțit instinctiv, fiindcă unuia îndreptar a fost o carte dela muntele Athos — cu rețete despre prepararea culorilor și cu câteva informații asupra vârstei, îmbrăcăminte, și însușirilor ficcării sfânt.

Toate icoanele lui Grigorescu, din Agapia, prin ondulara liniei și armonia coloritului, se înrudesc cu acelea ale marilor campioni ai Renașterii italiene, cu toate că pe vremea aceea el nu-i cunoștea decât prin slabe reproduceri. Se vede însă că între marii artiști este o comunitate sufletească mai presus de timp și de spațiu.

Succesul dela Agapia îi atrage atenția lui Kogălniceanu, care îi dă o bursă din tezaurul Moldovei, spre a pleca mai departe. Visul lui de a ajunge la Paris, de atâtea ori zădărnicit, se împlinește de data aceasta. La Paris norocul îl ocrotește și reușind la un concurs la Bele-Arte este primit în șanul școlii din Barbizon, sat în apropierea pădurii Fontainebleau. Aici a învățat el să picteze așa cum a făcut mai târziu. Aici a primit direcția artei lui, linia vieții pe care a mers atât de drept și de aceea a ajuns atât de sus. La Barbizon era grupă de celebri artiști: Troyon, Rousseau, Corot, Daubigny, Millet, Diaz și Courbet, cei mai de seamă peisagiști ai Franței și inițiatorii impresionismului. Toți au fost profesorii lui, fără chiar să știe, profesori de artă și de viață.

Cu acești artiști peisagiul devine un motiv de sine stătător, nu fond sau cadru ca până acum.

Indrăgostiți de farmecile naturii, ei duceau o viață simplă, singuratică și liniștită, aproape eucernică. La ei a văzut Grigorescu că porțile din sufletul său erau firești și toată viața n'a eșit din această linie trasă de însăși menirea lui. Timp de trei ani cât a stat la Barbizon, aproape nici n'a știut ce se petrece dincolo de marginile pădurii. Lucrea mereu în mijlocul naturii, trăia cu ea și prin ea. Aici a început să înțeleagă, că trebuia să înfăptuiască în arta lui emoția adâncă ce i-o deșteaptă natura în suflet. Odată drumul cel drept găsit, artistul mai avea doar de urmat cu pasul vremii calea lui spre izbândă. Și totuși n'a dorit-o nici odată. Era o fire timidă, liniștită și modestă care nu se împăca cu șgomotul și cu aplauzele mulțimii, a cărei apreciere nu o cerea și apoi el nu lucrea pentru lume, ci numai ca să-și elibereze sufletul de emoția estetică ce o simțea.

Întreaga operă a artistului se împarte în două. Lucrările făcute în străinătate

și cele realizate în țară. Acestea împărțire o putem face cu ușurință chiar dacă n'am avea nici o deslușire, fiindcă artistul dă operelor sale caracter etnic fixându-le oarecum în spațiu.

Într-un voiaj spre țară se oprește în Cluj, unde găsește așa de caracteristic tipuri de evrei, încât cu tot dorul lui de țară, imboldul creației îl învinge. De atunci datează faimosul „Celășean în perspectivă” și „Tabloul din Galița”, care au avut atâtea răsuneț în expozițiile lui. Ajuns în Moldova, pe care o cunoștea puțin, înaintea voiajului în străinătate, rămâne fermecat de aerul eucernic și sănătos al satelor și nemureștă câteva din frumusețile provinciei.

Iubitor de spațiu, de libertate, de aer el picta foarte puțin în atelier. Cele multe din operele lui Grigorescu sunt făcute în aer liber.

Trăia în mijlocul naturii, se mulțumea cu foarte puțin și totuși era fericit, fiindcă sufletul lui mare pus în slujba idealului pentru care trăia, nu-și alcătua bucuriile din nimicurile mărunte ale vieții, ci din gânduri și preocupări artistice.

Îi plăcea să trăiască singur, nu fiindcă ura lumea cum spuneau unii, ci pentru că lumea „își ia timpul necesar lucrului mărturisii” el și artistul nu trebuia să piardă nici o clipă din viața lui. Toată vremea lucrea, lucrea cu grabă și cu ardore și totuși sigur și precis. Era de părere că artistul trebuia să lucreze mult, ca să lucreze repede, fiindcă emoțiunea sufletească pe care o simte în fața unui moment de natură e fugitivă și dacă n'ar putea s'o prinzi în iuteala ei, ai pierdut-o și înăe pentru totdeauna.

Prin țară pictează peisagii românești, în care parcă simți aerul, lumina, solul și pădurile noastre, munții rotunjiți în zare așa cum le-am văzut cu toții, dar parcă totuși mai frumoase și mai adânci.

Dorul anilor de ucenicie la Fontainebleau, îl duce din nou acolo, dar revede rețea locurilor atât de dragi lui, îl mahnesc. Pădurea rămăsese pustie.

Dezamăgit plecă să cunoască comorile de frumusețe ale Renașterii italiene și rețeturile de artă din bătrâna Eladă. Cu sufletul încărcat de atâtea frumuseți trecute se retrase la Vitre, în Franța, spre a trăi din nou în liniștea și cumpătarea schimonică în care s'a complăcut întotdeauna. Dela Vitre păstrează el cele mai duitoare amintiri din viața lui. Orașul acela nu are aspect medieval, e liniștit, cu aer, cu soare și cu atâtea inimi bune, acolo unde civilizația nu alterase cu nimic farmecul prospețimii, acolo a făcut el cele mai dragi din tablourile lui.

Împrejurările politice prin care trecu țara cu ocazia războiului pentru independență, l-au îndepărtat pe Grigorescu de motivele de artă care îi erau firești. Oricum însă, senin liniștit și bun până la sac

1) Vlahuță — Pictorul Grigorescu

ciul propriei ei persoane, cinstit și răb-
 ător, a fost nevoit să trăiască de aproape
 războiului. Din rândurile ostași-
 unde a luptat, a pictat scene din tra-
 războiului, poate așa cum nimeni
 nu l-a făcut. În tablourile lui de
 război nimic nu se aseamăna cu pozele
 de atelier cunoscute în istoria pic-
 tării, poze incremental văzute prin prizma
 unor anumite tendințe. La el totul e firesc
 și esențial. Sunt fresce ale tragediei răz-
 boiului sintetizate într-o singură scenă.
 Tablourile lui de război sunt atât de eloc-
 vante încât unul din admiratorii lui exclamă
 într-o zi, relativ la „Convoin de pri-
 mieri”: „De aş avea acest tablou, faş
 unui oraşului. Haga pentru sala de şer-
 vaje a congresului păcii.

„Ce sunt toate discursurile meşterugite
 de marilor diplomaţi ai lumii, pe lângă
 ce spune aşa de simplu şi aşa de adânc
 căscător bucatăica asta de pânză”.)

Pe plaiurile României el găseşte atâ-
 te colturi de natură pitoreşti atâtea chi-
 mări cari îl impresionează şi-l forţează
 să spună adevărul relevat ochilor lui, cu
 basul artei.

Câmpurile însozite, codrii înverziti, no-
 i înmuri şi dantelaţi, munţii profilati
 a zarea purpurie a apusului, pământul
 asperit de iarbă moale şi proaspătă, ru-
 zinal toamnei, florile de câmp şi meste-
 şii graţioşi, toate trăiesc în opera sa. Şi
 sunt de frumoase, că s'au găsit mulţi
 care să spună că Grigorescu înfrumuse-
 ză natura în realitate Grigorescu nu
 schimbă nimic, dar el nu picta orice-i că-
 dea sub ochi, ci alegea numai ceea ce-i
 răspundea gustului său.

Ochiul lui era creator. Cu adâncimea
 şi cu puterea lui de a vedea adevărul din
 lucrări, i se părea că fiecare înveliş as-
 tunde un suflet pe care voia el să-l scoată
 în relief. De o sinceritate dusă până la
 margini, voia să spună tot ce vedea şi să
 nu micşoreze o impresie cu care să înşele
 pe credincioşi. Dar, ceea ce fixează în spa-
 ţiu peisajul, dându-i un caracter etnic
 este mai pronunţat decât prin el însuşi.
 Este viaţa oamenilor şi animalelor ce trăie-
 şte în el. Peisagiile dela munte le însu-
 şeşte ciobanul român tânăr, voinic,
 frumos. Grigorescu a prins caracterul et-
 nic şi istoric al ciobanului reprezentându-l
 în atitudine izvorâte din însuşi viaţa şi în-
 detalicurile lui. Cu ţinută nobilă, cu ochii
 mari, dar melancolici şi plini de dorul
 părinţilor, cu corpul svelt şi mlădios el
 se mişcă şi vesel, oţelit în lupta cu viaţa
 şi primejdioasă.

La şes ţăranul e plugar şi bou, tovară-
 şul lui cel mai apropiat. Artistul a adus
 în artă acest animal, cu toate însuşirile
 de tipice. El este simbolul muncii neobor-
 toase, fără de răsplată, prietenul senin cu
 simţ şi îngăduitor care dă tot şi nu cere
 nimic în schimb.

Ţărâncele lui au acelaşi caracter al ra-
 zii şi al unui suflet personal.

În gravitatea figurilor de obicei gândi-
 toare — motive trănice şi posibile de rea-
 tăţi sintetice — în ţinuta şi atitudinile
 măndre, dar senine, ţărâni şi ţărâncele
 de Grigorescu sunt clasice.

Prin toate aceste însuşiri chipurile lui
 sunt portrete sintetice ale neamului româ-
 nesc. De aceea cu toate că el a făcut prea
 puţine portrete propriu zise, figurile lui
 au fost considerate ca atare, prin felul cum
 au fost înţelese să le facă. Grigorescu descoperă

în fiecare figură gândirea care o conduce
 şi îi dă o expresie şi o atitudine firească
 aşa încât ea să nu reprezinte un moment
 trecător, ci toată viaţa sufletească a in-
 dividualului.

Prin felul cum a înţeles el să înfăptui-
 iască în artă episoadele din viaţa ţării şi
 poporului românesc, el este un rapsod al
 pământului nostru, este acela care a ridi-
 cat la motive de artă atât de simple, dar
 atât de elocvente şi de adânci farmecele
 patriei lui. Înălţându-se opera lui poezia
 muncii şi a belsugului românesc, el face
 marea frescă a neamului tot atunci când
 Puvis de Chavannes o făcea pe a poporu-
 lui francez. Şi ceea ce face şi mai frumoase
 operele lui, este acel aer de adâncă reli-
 giozitate, acel suflu divin ce domneşte
 peste toate, şi pe care artistul îl păstrează
 încă din vremea când era „Meşterul
 Nicu”.

Mai pe scurt ideea care străbate întreaga
 lui operă este glorificarea frumuseţii
 naturale din ţara lui şi cea mai simplă,
 dar cea mai sănătoasă definiţie a ţărânu-
 lui român.

Toate aceste idei le-a înfăptuit autorul
 într-o formă cu totul adecvată, fiindcă la
 el capul, ochiul şi mâna lucrau într'un
 ritm perfect. Între idei, motive, linii şi
 chiar culoare a fost întotdeauna o uni-
 tate desăvârşită, pornită din adâncurile
 sufletului său de artist prin instinct.

Totuş tehnica lui este aceea pe care a
 învăţat-o dela maestrilor francezi, dela pei-
 sagiştii grupaţi la Barbizon. Pe atunci în
 Franţa începuse să se nască ideea impresi-
 onismului şi era firesc ca iniţiatorii să
 fie peisagiştii, fiindcă motivele din exte-
 rior văzute la distanţe mari, îşi pierd
 conturul şi a-le preciza e un neadevăr.
 Grigorescu este condus de acelaşi princi-
 piu. Lucrările lui de exterior — şi aşa
 sunt cele mai multe — au o linie nepre-
 cisă abia estompată şi totuş foarte carac-
 teristică. La portretele făcute în atelier,
 această preferinţă tehnică se păstrează în
 măsura posibilităţilor. Linia nu mai este
 atât de nebulosă, dar e făcută din seg-
 mente de linii şterse, care ies mai mult
 din culoare. Cât despre felul cum mân-
 nueşte penelul putem spune, că se aseamăna
 mult cu contemporanii lui din Franţa. Lu-
 crează liber, în linii mari simplu şi firese
 şi totuş pune atâta suflet în vârful pe-
 nelului.

Tot dela francezii din Barbizon păstrează
 Grigorescu preferinţa pentru coloritul
 sumbru, cerul senin, străveziu, contrastele
 de culori în unele din peisagii. „In apus de
 soare la Barbizon” sau „Pe plai” pădu-
 rile întunecoase, cerul deasupra lor roşie-
 tic şi pelusa moale pe care pasc mieluşii,
 sunt surori cu peisagiile cunoscute ale lui
 Corot. Dar în cele mai multe lucrări Gri-
 gorescu păstrează această influenţă numai
 ca o linie de conduită, pe care maestrul
 lui au ştiut doar să i-o scoată la iveală
 din suflet.

Spre sfârşitul vieţii, când pânzele lui de-
 vin mai mult decorative, aerul peisagiilor
 e mai străveziu, lumina mai fumurie, mai
 albă. Aerul de seară, aerul dimineţii încă
 umed de rouă, purpuriul apusului în care
 joacă firicele de praf, aerul înălţimilor sau
 aerul de şes, toate astea le-a cunoscut şi
 le-a simţit Grigorescu, înfăptuindu-le în
 arta lui.

Befia aceasta de aer şi lumină devine
 alta în interior. În puţinele lucrări din a-
 ceastă categorie, între care mai caracte-

ristice sunt „La vatră” şi „Interior din
 Vitré”, lumina lui e rembrandtiană. Lu-
 mina vine de obicei dintr-o singură direc-
 ţie şi clarifică puternic spaţiul pe care
 cade. Restul rămâne în semi întunericul
 interiorului.

Dar oricum ar fi lucrările lui, din orice
 domeniu artistic, ele au toate aceiaşi va-
 loare unică în arta românească, fiindcă
 pe lângă că au deschis un drum necno-
 scut, ele sunt şi foarte reuşite. Aceasta fi-
 indcă artistul lucra cu entuziasm, cu un
 fel de dragoste de frumos cum rar poţi
 găsi. Pentru dânsul arta a fost o bucurie,
 un prieten, un duhovnic în faţa căruia îşi
 deschidea tot sufletul.

Prin toate darurile cu care l-a înzestrat
 Dumnezeu şi cu felul cum el a ştiut să se
 dea tot artei, Grigorescu este cel mai de
 seamă artist al trecutului nostru. Acela
 care a scris în cartea cea mai simplă, dar
 cea mai elocventă, întreaga viaţă a popo-
 rului românesc.

LUCIANA DRACOPOL-NEGULESCU

NOTE BIOGRAFICE

Nicu Grigorescu s'a născut în satul Pi-
 taru din judeţul Dâmboviţa în anul 1858.
 Era al şaselea copil al Rusandrei şi a lui
 Ion Grigorescu, familie de oameni săraci
 şi sigur că naşterea lui nu aducese prea
 multă bucurie. Totuş mama lui îl iubea
 mult, poate fiindcă era aşa de plăpând
 şi aşa de cuminte sau cine ştie... să fi
 presimţit ea ceva din viitorul lui?

În 1845 tatăl, singurul lor sprijin moare,
 iar mama îşi duce copilaşii la Bucureşti
 în casa mătuşei Măriuca. Şedeau în ma-
 halaua Căcămidarilor. Mama Rusandra
 lucra din greu să hrănească atâtea guri
 flămânde.

La 10 ani Nicu intră la un zugrav, la
 care învăţă să facă icoane. Cea mai feri-
 cită zi din viaţa lui a fost atunci când
 puse în mâna mamei banii luaţi pe prima
 icoană. Cu vremea a ajuns un zugrav re-
 putat. Kogălniceanu îl sprijineşte să plece
 la Paris şi printr'un concurs ajunge la
 Barbizon.

Era atunci numai de 25 ani. Dorul de
 ai săi îl face să se reîntoarcă în ţară, dar
 Ministerul de artă refuzând să-i primească
 serviciile, se reîntoarce din nou în Fran-
 ta şi se aşază la Marlotte. Viaţa lui se
 împarte între Franţa şi Patrie. După ma-
 rele dezastru al Franţei din 1870, face un
 voiaj în ţările artei de altădată după care
 se reîntoarce la Paris şi de acolo se sta-
 bileşte pentru câţva timp la Vitré.

În timpul războiului de Independenţă a
 poporului românesc, iar parte la campania
 groaznicului masacru.

Toată viaţa şi-a petrecut-o călătorind
 spre a găsi motive artistice de care avea
 nevoie. Spre bătrâneţe se instalează defi-
 nitiv la Câmpina, unde îşi face o vilă
 şi un atelier de lucru.

Cu puţin înaintea sfârşitului, deşi deja
 bătrân, proceţază cu nişte vechi prieteni
 o călătorie mare prin ţară într'un chervan.
 O visase din prima lui tinereţe şi acum
 aşa de târziu, tot ar fi vrut să o realizeze.
 Dar visul nu i se împlini. Într-o după masă
 caldă de Iulie îşi dădu sfârşitul. Era în
 21 Iulie, o Sâmbătă din anul 1907.

P O E Z I E

VICTOR EFTIMIU

NOCTURNĂ PARIZIANĂ

*Ce sombră și largă tristețe se'ntinde
Când picură ploaia pe ape'n surdină,
Când picură ploaia pe apele negre
Pătate, departe, cu stropi de lumină!*

*Letargic adoarme orașul în ploaie
Și turlele'n noapte răsună sonore:
Perzându-si ecoul pe ape, departe
Ostează în tarnuri târziile ore...*

*S'așterne atuncea imensa tristetă
Din nopțile toamnei rășfrânte în mare
Tristețea ce doarme în inimi cernite
In vieți risipite pe a crimei cărare...*

*S'ascund vagabonzii sub vechile poduri
Și loita se umple de sgomote străni:
Ii mărăie câinii ascunși în unghere
Și-aleargă, speriați de lumină, guzaganii..*

D. ANGHEL și ST. O. IOSIF

LUI GRIGORESCU

*Se leagănă în nas ușale
Un mândru car purtat de boi:
Te duc pe ne'nturnata cale
Și s'albi ca neaua amândoi.*

Și drumul pareă ureă 'n cer.

*Își lasă turma risipită
Privind cum trece mândrul c.ar.*

*Pe unde treci un pânt da viața
Se'mbină felurimi de flori,
Precum ti se schimbă la față
Paleta 'n sute de culori.*

*Și-acum, când carul se oprește
Și plâng tângile 'n ecou.*

*Iar carul tău, cât e de mare,
E-acoperit de-un lăvicer.
Și munții n'alți privesc din zare*

*Uimit de farmec o clipită
De sus, păstorul legendar*

*Natura parcă retrăește
Cel de pe urmă-al tău tablou.*

(Din „Caleidoscopul lui A.
Mirea”).

SUFLETUL PĂMÂNTULUI

*Belsugul râde 'n lanuri, burdufurile's pline:
Pământul mă cuprinde, izvorul mă frământă.
Stau întrebare caldă pe mal, și 'n cercuri line,
Mă risipesc cu apa cântând și apa cântă.*

*În poala unui codru mijesc într'o poveste
Și-alunec în cavale sub degete duioase
Și mă ridic în stele cu brazi de pe creste
Și cern argint de stele pe râi întunecoase.*

*În plajă aurie, simt trupurile albe
Sdrobind cu sâni de piatră nisipul meu fierbinte
Și mpovărat de visuri, mă'nnaț cu seva 'n malbe
Și torn miresme 'n floarea lipsită de cuvinte*

*„Sub munți de bucurie, uități-mă n morminte:
Troifele bătrâne vor putrezi pe drumuri:
Culcându-se domoale, în vraja lor cuminte
Ceasloavele cresc ierburii și ierburile serumuri*

*M'am smuls din întuneric și-acum, în fiecare
Mă furișez molatec odată cu lumina
Plutese odilună sfântă alătura de care
Și lacrimiez cu ploaia, cu noaptea, cu grădina...*

*Și peste scrum, orașe, din stâncu mea legate
Tălăzuind spre mine, în ceas de sânge greu
Pe vechile altare mătăni lungi vor bate
Și n'or ști că'n durerea cuvântului sunt eu...*

TRAIAN IONESCU

M A M A

*Ades 'n templul inimii mă'nchid:
Pereții goi, în față un profil:
E tata șters de vreme, Apoi vid.
Mă'ndrept în spre altar și îl deschid:
E mama cum o știu de mic copil.*

*Cu strălucirea căilor lactee
În nopțile cu cer încremenit.*

*O palidă figură de femeie
Icoana frumuseții ce-a pierit:
Doi ochi albaștri, mari care schânteie*

*Îmi tremură genunchiul, mi se pleacă
Și lunecă pe despedea de lut
În timp ce lacrimi calde mă'ineacă.
Mămuică! tu în inima-mi săracă
Ești singura podoabă și avut.*

I. MARINESCU-WILLMER

SURICA LUI NENEA IANCU

de I. C. VISSARION

— Ah! De mult nu m'am plumbat în trăsură la gară, vorbi Ella, soția lui Mișu, privind pe fereastra trenului câmpul cu câi de grâu, ce păreau că fug îndărăt spre București.

— Dar eu... îi răspunse Featerina, soția lui Demar.

— Să aud copitele cailor: trap, trap-trap-trap și trăsura poca-poca-poca, iar câmpul cu pomii de pe marginea șoselei și se furizeze încet în urmă.

— E o plăcere, dragă!

— Mislică!...

— Ella!...

— Așa e, că o să mergem și la Argeș și ne scăblăm?...!

— E un prund cu nisipul moale, ca la Mamaia!... spuse Mișu.

— Și zăvoi verde pe malurile Argeșului! completeă Robert.

— Să-i spunem, să mergem repede, să încăim ce-om mânca și să ne rămâie timp pentru Argeș... pentru plajă!...

— Pui fripti!... ce mai pui fripti are nea Iancu, spuse iar Robert.

— Unt cu mămăliguță și cu ouă multe scoapte, terciuțe prin unt, completeă Mișu.

— Brânză de vacă proaspătă cu smântână, spuse Demar, are nea Iancu, niște mămăligă!...

— Eu Argeșul îl vreau! spuse Ella. Daia să pornimci trăsurilor să mergem la Mamaia!... Mă lăsați pe mine să mă sui în trăsură dintâi... și știu eu ce fac...!

— Te lăsăm!...

— Să vedeți voi!... făcându-se bașis vișnișului și ne duce ca vântul!...

— Ar fi trebuit să aibă mașină, nea Iancu!...

— Are o cablă, al cărui motor s'a spart și a închețat apa în el astă iarnă, pe geamurile alea... i l-a lăsat Garibaldi cu apă în el!

— Vai!...

— Ce bine ar fi fost! să avem mașină... la trăsurile de... obicei vechi!...

Tot vorbind astfel, Mișu cu Ella lui, Demar cu nevastă-sa, Mitică cu soția și copilul lor, și cu Robert, un flăcău voinic, nomenic ajuns cu trenul și în gara de trebuință să se dea jos și de unde pleacă cu trăsurile până la „Conacul soției lui nea Iancu”, un scriitor de mult și prieten bun cu acești funcționari de librărie.

Drumul dela gară până la Gârlești, rezidența lui nea Iancu, trebuiau să-l facă și cu trăsurile — cel puțin așa gândea ei.

Sau dat eroii noștri jos, din tren, fie-le cu câte ceva în mână: unul c'o dară de grâu cu vin — garantat fără mitlică, cel cu o cutie de carton cu plăcintă și prăjituri, iar altul cu alt pachet, în care erau vre-o zece porțocale. Soția lui nea Iancu avea în mână o păpușă și un fluer, iar el ducea copiii lui nea Iancu:

Constanța lui Mitică își ducea copilul în mână, un băiețel cu de trei ani.

Pe personul gării fură întâmpinați de nea Iancu, care avea în mână o fișcă bărbier și în cap pălăria lui veche, cu geamurile lăbărtate, ce atârneau mereu jos.

— Noroc nea Iancule! Noroc! ziseră ei, întinzând să dea mâinile cu el.

Noroc, băeți!... Bine-ați venit sănătoși... și le strânse mâna la ficcare.

— Nevastă-mea! recomandă Mitică pe doamna cu copilul de mână.

— Nevastă-mea! spuse și Demar, recomandând pe doamna cu păpușa.

— Fiți bine venite Conite! răspunse nea Iancu zâmbitor și cu'n aer grăbit. Fiți bine venite!

— Să mergem băeți, că până la mine mai e nițel drum!...

— Eșiră cu toții în dosul gării și îi duse la o brîșcă, la care era înhămată o iapă neagră și grasă.

— Vă recomand pe Surica, iapa mea, care v'ând Dumnezeu și ea o să ne ducă acasă la Gârlești.

— Nu suntem mulți, nea Iancule? întrebă Mișu.

— Acuși, doar n'o să ne n'ghitim unii pe alții, ca să ne facem mai puțini!... Om merge cum' om putea, numai Surica să vrea!

Surica, când văzu atâția inși pe lângă brîșcă, albiu ochii, bătu din picior și pufni pe nas, moțâind din cap, a supărată.

— În gară nici o altă trăsură, nici o altă brîșcă.

— Suiți-vă sus și faceți-vă loc cum ați putea, că mă duc să iau vre-o zece pâini proaspete, le spuse nea Iancu. Și el îi lăsă în jurul brîșcii.

Doamnele moțâră din cap și soptiră între ele:

— Unde să sedem toți? întrebă una.

— Brîșca are numai un leagăn, răspunse alta.

— Aolică... lică... credeam că o veni cu vre-o două trăsuri!...

— Spuneți că e bogat, nea Iancu! protestează alta.

— Dacă era bogat, dragă, nu era scriitor, explică Demar.

— Firește! completeă Mișu. Poetii sunt blestemați să n'aibă bani!... În locul lor fac bani numai librării cei mari.

— Și n'are nici pălărie cum se cade! sopti una.

— Soapta!... S'ar putea să ne audă... șade rușine! zise Robert.

— Ei, dar cum ne suim?...!

— Haide... hăăp!... Așa... spuse Mitică — Așezați-vă voi cucoanele, că noi... om merge, noi pe dric, mai pe jos, suntem bărbați!... Ce să facem?...!

Când sosi nea Iancu, în brațe, el cu cinci pâini și băiatul dela brutărie cu alte cinci, cucoanele se n'ghesniseră câte trele pe leagănul brîșcii, în urmă. Băieșul stătea în picioare, rezemat de genunchii mă-sii.

— Nu vă suiți, neică și voi? ce mai stați?... Dar nu!... Demar să se urce că e mai slab... Mitică, Mișu și eu mine mai stăm nițel, că Surica are un merchez!...

— Merchez?... Zău ce merchez are nea Iancule? întrebă Mișu.

— Mai încet, să nu ne auză, le răspunse nea Iancu... că ar fi în stare să ne facă pontul!...

— Zău? ce pont?

— Tăceți și ziceți Doamne ajută!... Demar, stai mai spre cucoane.

— Dece, nea Iancule?

— Stai omile acolo unde-ți zic, nu acolo unde te-ai așezat. Și ține copilul, Surica așvâră și din picioare și te omoară s'în brîșcă.

— Hii Surica! strigă el și o amenință cu fișca.

Surica rămase însă nemișcată pe loc, și fîțai numai din cap și din coadă.

— Nu vrea? întrebă Mitică.

— Are... tabet... spuse nea Iancu. Apoi puse umarul la loc, împinse și zise tare: Hiii! Surica!

Surica se simți lovită de lama brîșcii și începu să se dea îndărăt și să împingă brîșca înspre uluca gării!...

— Ho! Ho! Ho!... fir'ai a Dracului! Ho-ho-ho!... mănecate-ar lupii!...

— Pune mâna neică Mitică... Mișule... Aa!... păi ce credeți că-i așa? Împingeți înainte s'o răzbîm!... Că, uite-o, împinge brîșca îndărăt.

Câte trei împuseră brîșca peste ea, o loviră, dar ea se lăsă jos pe oște, rupse huluba din stînga și căzu jos incurcată în ham!...

— Na! firai a, era să zic... Ne făcu pocinogul!

— A rupt aia?

— S'a dus huluba... Dar stați... cucoane lor!...

— Ne dăm jos? întrebă ele mirate și infricosate.

— Nu, nu, am eu aici în fân o hulubă de rezervă... Scoatem p'ăia și punem p'asta... Dar întâi să descurecăm pe Surica!...

— Mișu duse mâna încercând să ridice iapa de jos!...

— Stăi neică, ce faci?... Eihe, iapa e grea al dracului. Stăi să-i iau streangul din răsucire. Nu vezi?... A căzut ea o iapă în ham!...

— Și nu că nu poate, ci că nu vrea! zise Demar.

— Păi asta-i-e tabetul!... E o iapă foarte hoată!... Când vede că mai pui pe cineva în brîșcă, pune și ea tagă: nu mai pornește!

— Bate-o!

— O ho!... I-am aprins și falaj de rindea sub bură și a jucat pe foc până l-a stins, dar de pornit tot n'a pornit.

— Dece n'o vinzi, nea Iancule? întrebă Mitică.

— Pentrucă n'o cumpără nimeni!... De câte ori nu m'am dus eu ea în târg s'o vînd!... Când se mai punea un om în brîșcă lângă mine, Surica nu mai pleca, credea, pe semne, că e greu, iar mușterii văzînd așa, se ducea dracului.

— Și cine te-a păcălit cu ea?

— O femeie văduvă, care mi-s'a părut și frumoasă!... Am crezut-o pe cuvânt, că-i e capă bună, i-am dat pretul cerut și am plecat pe ea călare acasă. Când am văzut-o, ce era să mai fac?

— Dela o lucră am încercat s'o vînd în pierdere, dar căt p'aci să mă n'jure și misterii, după ce-o vedeau că nu pornește.

— Are nărav yere, are nărav de nu pornește... Asteia pălăliu îi mănăuca capul! spunea câte unul.

— În vremea astă Surica fu descureată, sculată în sus și huluba ruptă înlocuită cu cea de rezervă. Până se făcurea astea, se scursesese un ceas.

— Știi ce-ar fi bine? zise nea Iancu. Să rămâie numai copilul în brîșcă, ceilalți să vă dați toți jos, să treceți nainte ei, să rădeți, și eu să mă singur și s'o pornesc!... Apoi, după ce trec de Dr. Mi-

fică se sue sus pe codirlă și ca mai voinic, apucă de mână pe câte o cucoană și o sue sus prin codirlă. Acolo cucoana face chituc. Apoi alta, e asvârlită sus, și alta, până vă suiți toți, dar să nu vă auză și să priceapă că suuteți sus, că Surica iar să oprește!

Cucoanele se dădură jos triste, probabil gândindu-se la plăcerea de a se scălda în Argeș și a face plajă pe nisip.

Surica se uită după ele, ciuli urechile și porni singură.

Din fugă nea Iancu se urcă sus și o ținu cu frâul, ca să nu se mai uite în lături și iar să vadă mușterii ce trebuia să-i ducă ea.

Mitică, ca luptător de circ și boxeur, ridică în brațe dintr'un salt pe nevastă-sa și mai mult o asvârlă în codirla brișcei.

Cucoana vru să protesteze, că n'a fost asvârlită delicat, dar nea Iancu îi făcu semn cu degetul pe buze să tacă că aude Surica și stă iar, și cucoana strânse doar din ochi și din făleci și tăcu.

Mitică luă apoi pe Ella lui Mișu în brațe și o asvârlă și pe ea.

Constanța lui Mitică o prinse repede și încercă să treacă încet în fața leagănelui. Ecaterina lui Demar alerga roșie pe lângă brișcă, încercând să se urce singură din fugă. Reuși ea și câte trele cucoanele se așezară tăcând pe leagăn.

Mișu și Demar se urcară și ei. Robert se asvârlă în codirlă. Surica vru să moare capul să se uite, i se părea pesemne greu; dar nea Iancu o ținu compănită în frâu, îmboldind-o cu coada fișei.

Mitică se agăță și el, iar Surica încetini trapul, gata să se oprească. Un nou bold o făcu de asvârlă cu picioarele în codirla de dinainte, iar nea Iancu, se feri și căzu în brațele lui Mișu.

— Ho Surica!... firai a... oof!... că suntem numai eu și cu tine...

— A dracului, nea Iancule? întrebă Mitică. Dar Surica l-auzi și se opri.

— Iacă na!... acuși suntem ai dracului și cu tine Mitică, nu numai eu și Surica... Dă-te jos și mergi înainte, să te vadă ea...

— Mă a dracului iapă!... și Mitică sări jos. Surica îl văzu, se opinti și porni încet, încet și apoi iar la făcăneală. Se vedea însă că-i era greu. Toți ar fi vorbit, și-ar fi exprimat și prin cuvinte mirarea că, au văzut o iapă ce nu vrea să ducă în brișcă decât pe sfăpână-său.

Mitică rămase în urmă și se urcă prin codirlă, lângă Robert. Surica încetini trapul și vru să se uite îndărăt spre brișcă. Dar nea Iancu o ținu egal de amândouă părțile frâului, și ea nu se putu uita.

— Haide Surica, haida... și ea o luă iar la făcăneală, dar opintindu-se ceva mai strânic.

Cucoanele făceau gesturi, râdeau pe 'nfundate și arătau la iapă.

— Eu îi cânt Suricăi mele... începu nea Iancu care și păstra încă veselia.

Haida Sura-Sura-Sura...

Vezi cum păcăne trăsura!...

Haida-hai, mai repejor,

Că n'ai bube la picior!...

Haida Sura-Sura-Sura...

Auzi cum cântă trăsura!...

— Ba trăsură! zise Ella lui Mișu, bufund de răs.

Surica ciuli urechile și se opri!... auzise ca mai e cineva în brișcă.

N'a!... Și făcu semn lui Mitică să se dea iar jos... să-l vadă iapa și apoi să se sue încet și pe nesimțite.

— Să fin al dracului dacă n'asi împușca-o, nea Iancule! zise Robert sărind el jos. Cucoanele vrură să rădă, dar nea Iancu le făcu semn să rabde, că e pericol de a fi date jos cu toațele...

Surica porni iar și Robert se urcă tăcând.

— Hai Surică! hai Surică!

Că ești iapă finerică...

Mergi ca melcul și mai și...

Hai Surică, hi-hi-hi!... iar cântă nea Iancu iepii.

Cucoanele leșinară de răs; dar nea Iancu cântând tare ca să le acopere chicotelile, le făcea semne disperate să înceteze, că le aude iapa și se oprește.

Distanța de zece kilometri până acasă la nea Iancu, nu se făcea așa repede cu Surica.

Sofia lui Mitică, întrebă prin semne că mai e departe.

— Hai Surică, indeamnă, indeamnă,

Că tu știi drumu ce 'nseamnă...

Năstepta să-ți mai dau ghers,

Mai avem pe cât am mers!...

Cântă nea Iancu Suricăi, ca răspuns soției lui Mitică.

În satul Plopu, avocatul Rădescu, salută până la pănuț și vorbește:

— Măine ești liber, nea Iancule?

— De ce?

— Vreau să te rog ceva...

Nea Iancu trebui să oprească pe Surica, ca să nu fie nevoit avocatul să alerge după brișcă.

Avocatul veni, dădu mânele, și după ce șopti ceva la urechea lui nea Iancu, vru să aștepte mai mult...

— Prieteni dela București?

— Da... răspunse Mitică. Surica însă se uită și începu să sară în ham.

— Dar ce are? întrebă avocatul, ferindu-se să nu-l lovească.

— Are draci!... răspunse nea Iancu scârbit... este iapă cu năray și hoafă rău...

Asta se vede că a fost fată în casă în intruparea ei dinaintea ăștia... E prea hoafă...

Vru să plece:

— Hii Surica!...

Surica începu să dea îndărăt.

— Vrea să ne ducă îndărăt la gară! spuse și Mișu.

— Da nu mai vorbiți frate... că nu mai ajungem acasă până diseară.

Avocatul luă o prăjină din curte și o tăbără cu ea s'o lovească.

Surica însă nu vrea și se da îndărăt mereu.

— Știi ce? Stai să-i cânt. Apoi eu și cu Mitică, s'o tragem în urmă, că ea de neceaz și că să nu facă ea noi, o să...

— Pornească nainte! zise Demar.

— Nu zi! nu ziceți nimic... nu mă 'nfelegiți că trebuie să taceti... că poate ne 'nfelege planul...

Și el începu să cânte tare:

— Dați-oă jos! Dați-oă jos!

Casta nu sade frumos!

În brișcă, Surica mea

Nu vrea să ducă pe nimenea!

Și el le făcu semn să stea pe loc, că el doar cântă, ca să mintă iapa!

— Ei haida Surica, la gară de vrei,

Să vezi acolo, ce tufe mai iei!...

Și 'ncepură s'o 'mpiugă îndărăt. Merse ca ca zecă pași, dar se supără și o porni înainte.

— Nu!... hai îndărăt!... și el se făcă o 'mpinge să nu meargă.

Surica o porni pe fugă tot înainte.

Nea Iancu se asvârlă în brișcă și din el toți tăcând, afară de cucoane care se dăduseră jos.

Surica porni acum pe fugă și apoi la aruncate. De aci se așeză pe mers. Fiecare lovitură de fișcă câte o fățitură coadă; dar nu se mai opri. În capul tului Gârlești, ea domoli pasul...

Ii trecuse se vede neceazul. Nea Iancu începu să-i cânte:

— Haida Sura-Sura-Sura

Auzi cum cântă trăsura!...

Cucoanele isbueniseră în răs și spusese: — Ce o fi, o fi... vrei să plesnim răs?... Fiți-ar Surica a dracului, nea Iancule!

Surica însă se opri și cu capul în văzu purcoiul de mușterii de pe spina ei.

— Mai e departe? întrebă Constanța Mitică.

— Colo, unde se vede salcia nia toasă...

— Mergem și pe jos.

Se dădură toți jos... Nea Iancu însă din umeri plictisit și el.

Și de mai era și Bărbulescu, apoi lată de tot...

— Ce s'a rugat asta de noi — vorbi Bărbulescu. Numai Robert îl întărâta, că nea Iancu cu nutră de serios:

„Să-l luăm mă și pe el!... Da nu poate omule, suntem prea mulți — în punda Mișu. Ce-o să ne dea nea Iancu la atâți să mâncăm? Lasă altă dată...”

„Ba nu — spunea el — merg acuși. Vreau să viu și eu cu un coș cu ouă de nea Iancu, cu un iepure, cu o oală de uci cum veniți voi și cum vă aduce vouă tot mereu...”

Robert, tot mai serios, îl întărâta: „Așa e mă... ce aveți cu Bărbulescu să nu-l luați?... Domnule, vrei să știi, săți spui eu adevărat... Că am fost la nea Iancu... Oule de găine le rânești cu lopata din vreo cinsprezece cotețe de găini ce are! În zăvoi iepure curat turmă de oi! S'a speriat i-l usucă cu mizdrîțul... Se duce copiii nea Iancu și-i vâncează cu arcu!...”

„Douăzeci de vaci cu lapte, face atâta de-l pune în putinele. E moșier mare, nea Iancu! S'a hotărît, domnule, mâine eu cu noi!...”

„Nu se poate Robert!... ce nebun, vrei să pue nea Iancu câinii noi!... Atâți și suntem destui, se necează Mișu. Ei, unul mai mult sau mai puțin...”

„Ce va să zică la treizeci de vaci, la o mă de iepuri și la douăzeci de cotețe de găini!” Bărbulescu tocmai atunci pricepu că Robert minte, fiindcă marea numără de iepuri și de vaci se înbușă pe pleacă dintre noi spunând: „Să mă ducă numai voi bunătăți! numai voi!... Ce legi de librărie sunteți!”. Ne-am putut răs! — Să știți mă, că Bărbulescu îi chibuic turma de iepuri spusă de Robert.

Dar ce-ar fi zis el acuși pe drum?

— Hai cântă-i!... cântă-i, că nea Iancule! zise Ella...

— De conifelor, așa e la țară!... ce vinovat? iapa e vinovată...

La 12 și jumătate intrară în curte, în brișcă numai nea Iancu și copilul Mitică.

— Căta masa nevastă? întrebă Bărbulescu.

— Da decând!... Dar de ce așa țară?

DOMNUL IFRIM LA MUZEU

de G. TALAZ

La ora 6 portarul răsuci cheia în ușa gea a muzeului și se pierdu prin umbra coridorului lung până la camera lui. Pânzele și sculpturile, ca niște adevărate copodopere ce erau, rămăseseră în semiobscuritatea muzeului să se privească una pe alta reci și nemuritoare. Marmorele mai radiau încă destulă lumină, în deosebi de bronzurile care, ca niște ciunchac, vinete și negre, căpătău din ce în ce aspecte de diavoli... În muzeu se mai găsea un vizitator.

Portarul nu-l observase ca să-l poftescă afară și nici acesta, scufundat în contemplarea unui „Sbor de îngeri” cioplit de un mare maestru al cărui nume nu-l rețin, nu se gândise măcar o clipă că la ora 6, muzeul se închide și ca atare să plece.

E drept, omul era venit din provincie și într-o capitală nu poți cunoaște toate rosturile. Vă rog, nu vă închipuiți însă un provincial ca oricare. Vizitatorul nostru era șef de gară undeva aproape de hotarul țării. Rar de tot, după o cerere de concediu adresată direcțiunii și reîntoarsă cu rezoluția favorabilă, scăpa bietul om de slujba lui cu multe răspunderi — și atunci se repezea în „cetatea lumină”. Cu toate acestea, omul se instruia într-un mod deosebit de pasionat.

Citea ziare, reviste, cărți, studii de specialitate și mai ales îi plăceau reproducerea în culori din ilustrațiile mai de seamă. Între 2 țigule de tren și între 2 ordine dela stațiile intermediare îl găsim totdeauna aplecat peste paginile cu surori de înțelepciune. Așa dar, putea provincialul nostru să aibă rafinamente de simțire și înțelegere demne de râvnit și de alții. Și în această zi, după o masă copioasă de prânz prelungită cam mult, într-o boacă deșă de pe bulevard, cu Braghiță și cu un prieten întâlnit din întâmplare și pe care nu-l mai văzuse de câțiva ani, trebuia să-și caute și de suflet și cel mai nimerit lucru pentru aceasta, era vizitarea unui muzeu de artă.

Și datorită în mare parte vinului, îl ațina o înflăcărare deosebită... dar „Sborul de îngeri” începea să nu se mai vadă. Disparuse mai întâi expresia ochilor foarte fin lucrați, apoi zâmbetele de adevărați îngeri și în cele din urmă buclele și acuma rămăsesse din grupul acesta alb de marmoră un fel de năluca în goană după ceva pe deasupra abisului. Aripile îngerești păreau giulgin năluca bătut de vânt și rămas în urmă din viteza sborului vertiginos. Domnule Ifrim, așa îl chema pe șeful de gară își îngropase în ochi această imagine și rumegându-o cu simțurile lui, abia, abia, să desmetie că e întunecate de abințele. „dar trebuie să aprindă lumina — își zicea în sine — ce Dumnezeu atâta neglijență! — și-și continua emoționează simțită în fața „Sborului de îngeri”.

— Veniți pe jos?... îi întreabă nevasta lui...

— Surica! răspuse el. Surica, neică!

— Ufff! Se vede treaba că muierca...

— Nea Iancu nu mai zise nimic și își recomandă musafirii...

I. C. VISSARION

În cele din urmă, exasperat de atâta neglijență la un muzeu atât de mare, strigă:

— Eh! Domnule!... Ei, Domnule!... portar!

Nu răspuse nimeni. Glasul lui roti împrejur pe pereții înalți și pare că se sfărâma din cauza serviciului lui de zi și de noapte. Și în adevăr, fericea făcu să le găsească și în buzunarul acestei haine destul de nouă o haină de serviciu.

Domnul Ifrim, avea totdeauna chibrituri la dânsul, obligațiune care ajunsese obișnuință, din cauza serviciului lui de zi și de noapte. Și în adevăr, fericea făcu să le găsească și în buzunarul acestei haine destul de nouă o haină de serviciu.

Aprinse un băț de chibrit cu gândul să zărească butonul electric, să-și facă singur lumină. Flacăra chibritului pălpâi nestatornică și făcu în tot muzeul un dans de umbre ciudate.

Domnul Ifrim își aruncă mai întâi privirea tot pe „Sborul de îngeri” și zâmbi constatând cât e de superb și la lumina unui chibrit. Dar chibritul consumat o umitor de repede, făcu să-i frigă degetele și-l readuse la realitate.

— Domnule portar! — striga din nou și mai aprinse un chibrit.

— Atâta neglijență e nemai pomenit! — lăse muzeul fără lumină!...

Cu aceste cuvinte făcu câțiva pași și ochii i se fieră pe un grup de bronz cu serpi încolăciți în jurul unei prisme de craniu — când iar i se isprăvi chibritul, de data asta instinctiv aruncându-l jos, imediat ce i simți căldura la degete. Un alt chibrit, aprins, îi adănci mai mult privirea în grupul de adineauri încolăcit de data asta de o horă de umbre venite de prin colțuri și desmățate ca niște paparude. Un fior îi răci sângele. Domnul Ifrim era om tare de fire, dar acest joc și luciul serpiilor și înfățișarea hărcilor, la lumina chibritului putea să înghețe sângele oricui...

Vru să dea fuga către fundul unde stia că trebuie să fie ușa, dar se împiedică de un pedestal pe care un faun cânta din flue și în acest timp i se sfârși iar chibritul. Durerea piciorului lovit de pedestal, păru că-i face bine, smulgându-l parcă din gândurile copilărești ce îl cuprinseseră. „Dar dacă mă vor fi închis aici, gândi scăpărând al patrulea chibrit și iarăși teama îi năpusti în ciubul inimii. Mai arse încă 4 chibrituri dibuind direcția pe unde intrase, dar unde în loc de ușă descoperi un enorm tablou cu „Arhanghelul Mihail” omorând scorpia, iar alături de el o babă subțire și uscată ca moartea întindea o mână de bronz de parcă voia să-l apuce de gât. Și domnul Ifrim în adevăr simți că se înecă.

Înghiți sec să se convingă de libertatea căilor respiratoare și plănui altă direcție pentru căutarea unei eșiri. Își adună toată puterea de convingere că nu avea de ce să-i fie frică, și după ce se încredință că ar fi neserios ca om în toată firea cum e, să-i fie teamă de niște pietre și de niște pânze, aprinse chibritul de rigoare.

Dar tocmai în acest timp își aduse aminte că citise undeva într-o carte marelă serie că adevăratele opere de artă, au suflet; că artiștii le dau acest suflet, care se răsună cândva de imobilitatea la care a fost pedepsit... I se păru că cineva bate cu un ciocan.

— Portar! — strigă Domnul Ifrim din nou și în urmă își auzi numai bătăile inimii, iar dintr'un dom de umbră ceva va-

poros și cu scipiri de fosfor se apropia de dânsul. „Imposibil! ba da, imposibil, și totuși vine către mine — găuța despre această vedenie, în vreme ce din spate îl atinse cineva cu mâna.

Nu îndrăzni să se clintească, dar alta mână sdravănă îl răsuci ca pe un scripet în ioc. Deasupra capului i se ridică atunci, urias un cal cu copitele în aer gata să-l sfărâme.

Vru să se ferească și de-o dată în apăr: în fața chipul acela vaporos și fosforescent și care căpăta înfățișare de schelet. „Cândat” — își aduse aminte că nu mai avea chibrituri și totuși o flacăra mică joacă mereu în fața lui printre umbrele înfățișate în hora nebună, aruncând așchii de pălpâiri ce se stâng și iar se aprind și scapără cu scântei și stropește cu păcură.

Calul care voise să-l sfărâme trecuse înainte în goana cu un frâmbiș pe el, iar scheletul sărea rânjind alături de două fete goale cu carnea alba ca de var și care făceau mare haz...

„Dar pentru Dumnezeu, aici e noaptea de tot... pentru ce să-mi fie frică?” — gândi Domnul Ifrim și începu să râda cu hohot de mascara asta plină de hăz: ba sa trezi dintr-o dată sărind și el în joc.

Acum e sigur că visează. Trebuie ca la impresionat mult frumusețile copodoperilor din muzeu de acum un vis așa de ciudat. Macar de nu s'ar trezi prea curând din buna ocazie de a trăi pandaliile acestea minunate... Dar dacă e totuși realitate? Nu cumva vinul de care abuzase cu amicul său, îi dă această halucinație? Își mușcă un deget să se convingă și degetul îl duru. Ei, dar de câteori în vis un vru să te convingi dacă e în adevăr vis — și toate probele demonstrează contrariul când deodată, totuși te trezești în pat fara monedele de aur pe care le vânturai în mână, sau în cazul cel fericit, fără să fi slobit în fundul păpăstiei în care ca zuseși. Un lucru nu-și putea dumeri cu nici un chip: cănd a plecat din muzeu? și cum și-a întrebuințat restul timpului până să vie în camera lui dela hotelul unde era tras... Și într-o clipă firul gândului i se rupse.

Faunul cu fluerul îi venise acum drept la ureche și-i zicea o pastorală îndrăcită, iar cu copitele bătea neastâmpărat în preajma pulpelor unei fete ce trecea un părau și care în acest timp își ridicase rochița deasupra glesnelor.

Îngeri pe care-i privise până înnoptase, s'au prins acum și ei în horă... și e de mirare cum le place tocmai alături de un sdrentăros de copil care nu poate fi alta decât necenic de focar la vre-o locomotiva de tren de marfă.

Și ea într-o noapte valpurgică, perechi îmbrățișate es la iveală din umbră, un cocos bate din aripi și cântă, o fecioara se arată în fata lui Isus ce-și duce crucea însângerat de sudți, iar câțiva domni serioși rumeni și grași, s'au scandalizat de această dezordine și lipsă de bun simț...

— Ei, domnule de colo!... da da dumneata! ce mă privești și te faci ca nu auzi!? — se răsti un general cu mâna pe mânerul sabiei.

— Ce ai cu mine? — răspuse puțin intimidat domnul Ifrim.

— Am, că te auzi la nevastă-mea! vrei probabil să-ți trec sabia prin mațe?!

I N I M A

de EUGEN LITEANU

Eram copil. Învăţam la liceu prin clasa cincea sau a şasea. Se redeschisese şcolile. În curtea internatului ne adunaserăm toţi cei din anul trecut, din clasa noastră. Toatana, ne îngâmădea nostalgii nesfârşite în suflete: iar ecourile vacanţei de abia terminate mureau unul câte unul ca frunzele ce se desprindea fără vicăfă de pe ram. Şi eugetam fiecare la bucuriile pe care ni le dăduse vara, din belşug...

Între recreaţie dinaintea mesii la câteva zile, primii o telegramă. Era dela tata. Mă chema acasă la înmormântarea bunicului meu... totăţ mamei. O, decorul acela de toamnă în care apuses: pentru totdeauna nu bende bun, blând şi ocrotitor! N'am să-l pot uita niciodată.

Şi am plecat, după amiazi cu un tren care ajungea în orasul nostru pe înserate...

Când trenul scâpă în largul câmpilor golie de rodul verii, m'am străns într'un colţ şi am închis ochii, să gândesc mai intens la bunicul meu. Toată copilăria petrecută în preajma lui îmi reveni în minte de-lușit ca pagini frumoase dintr'o carte scumpă, pe care o reciteam, iar chipul său întotdeauna îmi apărea clar și luminos și nu mi-l puteam închipui altfel: cu ochii închiși, cu fața suptă și galbenă, cu toți morții.

Pe urmă m'am gândit la jalea mamei și a lui tata pe care nu l-am văzut plângând niciodată...

Apoi am ațipit. Cât am rămas așa, n'as putea spune, dar m'a trezit deodată o zguditură puternică. Trenul se oprise fără de veste în mijlocul câmpului. Nu vedeam nici o gară; iar vagonul meu era atât de înclinat încât părea că se răsturnă. Atunci am bănuț că se întâmplase ceva rău. Și, în clipa aceea, auzii prelungi gemete și vaiete sfâșietoare. Când am scut fox, prin fereastră, pentru că altfel nu putusem, mi-am dat seama de tot ce se petrecea. În fața ochilor aveam un adevărat tablou apocaliptic. Membre și fragmente omenești svârlite sau tescuite sub roți și între peretii vagoanelor com-

primare de rezistența celuilalt tren care venise ucigător, glasuri desnădăjduite care cereau ajutor de sub dărmături și oameni înclunți de groază care-și astupau fața cu mâinele urlând...

Îngrozit, am început să alerg în neștire pe câmp dimpreună cu alți câțiva care scăpaseră cu viață. Fugeam fără să mai privesc înapoi ca noaptea când ești singur și ți-e frică de stăfii. Iar din urmă, ne petreceau tânguirile celor rămași. Cu o mustrare.

M'am oprit tocmai la marginea unei sosele unde am respirat ușurat. Trăiam...

În urma mea, la câțiva pași, plângea înăbușit o fată, o școlăriță. Scăpase și dânsa cu viață ca și mine. Am privit-o mult și nu știam dacă plânge de spaimă sau de bucurie că nu i se întâmplase nimic, că trăia... Am încurajat-o și am simțit nevoia să-mă arăt protector. Din bucuria că nu mi se întâmplase nimic, că trăiam... În clipele acelea sufletul ei avea nevoie de un suport. Și i l-am făcut din sufletul meu...

Se însera. De undeva, dintr'un colț al cerului îngreau nori de ploae. Jos în vale, se desfășura tainic un sat. Ne-am sfătuit să rămânem acolo, până a doua zi ca să fim la adăpost. Pe drum până în sat am devenit buni prieteni, destăinuindu-ne unul altuia sufletul și promițându-ne că nu ne vom uita niciodată...

Bătrâna care ne găzdui se arătă foarte bucurasă. După ce ne dădu să bem lapte, ne chemă în cealaltă cameră unde tatăl era gata făcut, pentru amândoi. Biata bătrână ne crezuse frați. Dar nici noi n'am spus nimic. Nu știi de ce... Se culcă numai Ortansa, așa îmbrăcată cum era. Eu am stat de veghe. O bună bucată din noapte am ascultat elegia ploii de afară... Apoi m'am gândit la toți ai mei. Ce mult îi doream în clipa aceea!

Într'un târziu somnul m'a invins. M'am ghemuit la picioarele Ortansei, și am adormit...

Când m'am trezit, prin fereastra mică cât un sfer de coală de hârtie albca z'ua.

Visasem mult și incurcat. Îmi era capu greu. Ortansa dormea. — dormea așa de frumos! Nu mai văzusem niciodată până atunci o față dormind... Încet mi-am apropiat buzele de gura ei și am sărutat-o apăsat. A deschis ochii și a vrut să-și de seama unde se află. Apoi mi-a surâs.

Atunci mi-am aplecat capul pe sânul ei. Inima îi bătea repede, așa de repede încât părea o pasăre care se sbătea să iasă dintr'o colivie, în largul văzduhului ospitalier...

Peste puțin ne-am despărțit ducând noi în suflet o tănă curată, dela o răscruce a vieții noastre...

Trecură ani. De Ortansa nu mai știam nimic. Ea rămăsese pentru mine ceva foarte îndepărtat: cea mai mică și mai palidă stea din nopți senine... Intrasem în viața. Cunoscusem multe femei; dar Ortansa rămânea mai presus de toate. Bătăile inimii ei nu le mai întâlușeam la nici una din ele. Le fiecare bătușe uniform, plictisitor: ca întreg magazin de ceasornicărie...

În sala unui teatru, la un spectacol, am regăsit-o pe Ortansa. Întâmplarea în dădu un loc în stal lângă dânsa. O pri veam fără să știu cine-i. Și n'as fi știut niciodată cine fusese doamna respectabilă, cu care stătusem alături.

Dar mi-a zâmbit!

— D. Velea, — nu-i așa?...

Mă recunoscuse. În primul antract ne-am ridicat. M'a luat acasă la dânsa. Era sigură și blazată. Lângă mine pe străzile orașului provincial s'a reînșufletit între câțiva. În jurul nostru pluti o clipă Ortansa de atunci... Școlărița care-și logodise sufletul cu un vis pe care nu știa dacă-l va mai trăi vreodată... Dar soarta o dăruie unui om, pe care nu-l putuse iubi. Unu om bogat și nesuferit. Acum era văduvă. Dânsul murind îi lăsase averea... Ca răsplătă că-l suportase câțiva ani. Într'adevăr, Ortansa era bogată. Locuia una din cele mai frumoase case din oraș. Cu toate acestea, căsuța micăde țară c'un mănunchi de busuioe în grindă, afumată, unde cunoscuse primul fior, prețuia pentru dânsa cu mult mai mult...

Din sufragerie am trecut în dormitor, în alcovul ei. Cele câteva pahare de vin pe care le ciocnirăm împreună mă făcui mai întreprinzător și înviația de a rămâne la ea până a doua zi era aproape de prisos... Căci, eu o clipă mai târziu n'as mai fi fost nevoie nici de asta. Dimineața m'am trezit cu cel dintâi. Ortansa dormea încă. Am privit-o. Nimic. Cu gândul la cealaltă am întins stupid buzele spre ceasta de — acum. Am închis ochii și am sărutat lung, apăsat, o iluzie...

Ortansa surâse și-mi mângăie părul. Atunci mi-am adus aminte de ceva și m'graba celui care-și cantă un prieten veni într'un oraș de mult părăsit, mi-am aplecat capul pe sânul gol al Ortansei și am ascultat. Mi-a răspuns altcineva, un străin. Nu mai bătea inima d'n dimineața aceea de toamnă, când mi se părea pasin chinută de dorul l'bertății... Acum bătea o inimă ca oricare alta: tic-tic mecanic de ceasornic, tic-tic uniform și plictisitor care mută clipele în eternitate.

— Dar, domnule general...

Nici un dar! m'ai înțeles? marș din ochii mei!...

Hrim, putu să observe abia acum, alături de general o cucoană cu adevărat frumoasă și pentru că nu era vinovat se îndărji:

Eu domnule general sunt șef de gară și nu permit să fiu insultat pe nedrept!

— Mai faci încă gură, măgarule!

— Am să vă trimit martori, că știu și eu să ducelz!

În acest timp generalul nevrând să mai parlamenteze pe acest ton, scoase sabia și o înfipse în abdomenul domnului Hrim. Acesta se prăbuși peste o statuie care la rândul ei căzu cu sgomot cu piedestal cu tot... În mai puțin de 3 minute, muzeul se lumină feerie și portarul apărui cu un revolver în mână și îmbrăcat în cămăș de noapte. În același timp domnul Hrim deschise ochii mari și își frecă tâmplile se înțelegă ce e cu el. Alături se pufca vetea un firoz în mărime naturală răsturnat și o cutie de chibrituri deschisă și goală.

— Să nu misti că trag! — strigă portarul.

— Nu trage domnule! — nu trage că nu mișc

— Dar ce cauți aici?

— Păi m'ai închis în muzeu. Dumneata ești portarul? nu?

— Cum? spui că te-am închis? Dumneata ești hoț de muzeu!...

— Nu domnule, sunt șef de gară.

— Plănucești dumneata, da eu mine nu merge. Ai venit să furi pe „Eva”.

— Care Evă? ce tot vorbești?

— Care Evă? Asta care e răsturnată aici? o cheamă Eva, te faci că nu știi, hai!?. Noroc c'a făcut sgomot de m'o trezit.

— Fii serios domnule portar!

— Să fiu serios? bine! vedem noi ce zice domnul director. I-a-o 'nainte pe unde ți-o spune eu!...

Și domnul Hrim, urmat de portarul care nu-și slăbea revolverul din mână, trebu să treacă prin mai multe coridoare până la directorul care după ce îi primi explicația și legitimația, să răsti la portar:

Bonle, dă drumul omului!

G. TALAZ

ANCHETA NOASTRĂ

SĂPTĂMÂNA POEZIEI

Trece ca și celelalte, uniformă și indiferentă.

Căci dacă poezia este scoțită de către unii ca o marfă de vitrină, nici trâmbețele oficiale, nici premiile decernate cu atâta ușuribă și nici firmele luminoase ale editorilor, nu-i vor putea atrage mai mulți cumpărători.

Dacă dimpotrivă — o privim ca pe o manifestare artistică care satisface adănci nevoi sufletești, ca pe o picătură de apă vie ce cade în pustietatea unei inimi oșe, atunci nu o săptămână, ci ani vor trece până când va fi căutată de marele public.

Pentru că marele public doritor de romane senzaționale nu o va înțelege nici odată și dacă inițiatorii s'au gândit la aceasta, s'au înșelat amar.

Ar fi fost totuși un prilej de pioase pelerinării la morminte uitate, de vrednice împliniri a unor datorii imperioase față de urmașii marilor dispăruți, de opera lor, de memoria lor.

Se vor face toate acestea? Ori vom lăsa să treacă și această săptămână, ca pe toate celelalte uniformă, indiferentă și cenușie?...

Inițiativa a fost fericită și primită cu simpatie și interes: de aceea și noi am cerut păreri de câtorva frumăși ai literaturii spre a le împărtăși cetitorilor:

D. PROF. S. ADAMESCU

D-sa vede în această inițiativă un prilej de a se atrage atenția publicului asupra poeziei românești, atât de puțin înțeleasă.

„Însă există și o primejdie: se pot răspândi poezii mediocre, cari prin disprețul ce-l arată chiar față de logica limbajului, compromit prestigiul și viitorul poeziei noastre.

Eu nu văd un criteriu sănătos după care ar trebui să se recomande publicului cărțile de poezie adevărată, ferindu-l de curentele moderniste, cari exagerează noutatea până la absurd.

Intențiunile sunt lăudabile.

Scepticismul multora apare însă perfect justificat: prea e lung trecutul de indiferență și aproape de dispreț pentru poezie, ca să creadă cineva că se poate șterge într-o săptămână.

D. VICTOR EFTIMIU

Hărțuit de artiști cari cereau avansuri din leafă, de scriitori cari îi solicitau ajutoare, de mașiniști, tâmplari, pictori și electricieni cari își aduceau reciproc învinuiri, ne-a spus stergându-și fruntea cu mâdru:

— „Aplaud pe Rebreanu — pe acest incorrigibil visător pe care-l preocupă poezia, în aceste vremuri de cumplită mizerie.

Poezia lirică e un lucru vechiu, miroase a alte timpuri, încât mă întreb dacă sunt două mii de ani de când s'au scris ultimele poezii. Atât de departe mă simt de ele din cauza preocupărilor de astăzi.

Literatura în general n'are răsunet în public; nimeni n'are nevoie de poezie. Ea rămâne o îndeletnicire vecină cu as-

trologia, cu colecția de fluturi, de mărci din *Trans-Faal* ori de plante exotice din *Tibet*.

Nu mă pot opri totuși de a nu-mi scoate pălăria cu respect în fața vizionarilor insectați de ea.

După cum mă inclin în fața tuturor mamicilor cari spun versuri onoratului public în această poetică săptămână.

D. MIHAIL DRAGOMIRESCU

— Săptămâna poeziei este săptămâna minciunii. Cel puțin așa cum e înțeleasă. Organizatorii ei nu fac în realitate „săptămâna poeziei”, ci săptămâna „poezilor”. Dar marea majoritate a „poezilor” noștri sunt simpli versificatori. Și a amesteca producția acestora cu producția adevăraților poeți, sau a amesteca toate producțiile unui poet bun, fără nici o selecțiune, este a înșela publicul. Adevărata poezie este o floare rară, care, prin îngrijirea unui bun grădinar, se poate sădi și poate crește în toate inimile pregătite pentru aceasta. Căci din neamărată pusderie de versificatori și în afară de cei bătrâni, noi n'avem decât patru-cinci adevărați poeți, cari ne-au dat, când și când, câte o capodoperă. Ceilalți sunt simpli versificatori sau potrivitori de cuvinte.

— Cum ar fi trebuit să se organizeze?

— Cultura e o scară cu neamărate trepte dela obtuzul, care n'a înțeles și nu va înțelege niciodată ce e poezia, până la cel care găsește în poezie cea mai mare fericire a vieții. O activitate culturală trebuie să ridice pe cei de treapta cea mai de jos până la această din urmă treaptă. O activitate culturală trebuie să procedă mai întâi prin selecțiunea capodoperilor poeziei: adică a acelor opere care găsesc ușor calea inimii și pot pătrunde sufletul a cit mai mult. Aceste capodopere — *indiferent de autorul lor* — trebuie învățate, cu adevărata lor dicțiune, de mai mulți — *decât mai mulți* — lectori, iar acești lectori trebuie trimiși să facă *cercări de lectură* în toate părțile României Mari, unde s'ar ști că poezia poate prinde inimile. Aci e vorba deci, de adevărata cultură, nu de reclama cutărui sau cutărui editor. Editorii, care habar nu au ce e literatura sănătoasă, pot *s'o tipărescă*, dacă li se recomandă de oameni competenți — dar, s'o lase în pace, după ce au tipărit-o. Altminteri, prin exhibițiile de autori, cu cărți pe genuchi la vitrină, precum și prin exhibițiile academice, care caută să intereseze lumea *nu cu opera*, ci cu geamantanele poezilor, — ne facem de ras și de pomină.

Dealtminteri, oricâte tobe s'ar bate pentru vinderea poeziei, nu din poezie vor putea trăi poezii. Ei trebuie scoși din cafenea și puși la treabă, așa cum am spus-o de acum douăzeci și cinci ani. *Să stăruiască limba traducând capodoperele literaturii universale*. Și un stat inteligent — într'acolo trebuie să-i îndrepteze. Să-i pună la muncă și să-i plătească.

D. ION MINULESCU

Contrariat de atmosfera calmă în care s'a inaugurat această săptămână la „Studio”, ne-a declarat:

Săptămâna poeziei, este totuși bine venită, mai ales în momentele de față, când excesul unei democratizări contagioase, a sugrumat până și divinele prerogative ale acestei aristocrații intelectuale.

Ar fi fost poate mai nemerit, ca săptămâna poeziei să coincidă cu săptămâna Patimilor, ca un suprem omagiu pe care poezii pământeni l-ar fi adus poetului divin.

Totuși, prima sezătoare a poeziei, a dovedit existența unui public românesc de elită, destul de numeros, care își permite voluptatea aristocrată de a cocheta cu cele mai subtile manifestațiuni de artă, chiar când ele sunt oficializate în formule strict democratice.

Marii conducători ai destinelor noastre însă, par a nu se simți la largul lor, de cât în mijlocul gloatelor electorale.

Păcat numai că în mijlocul acestei numeroase gloate de anonimi simpatici, nu s'a coborât nici un fel de „Duh sfânt”.

D. FUGEN LOVINESCU

„Oportunitatea unei „săptămâni a poeziei” nu mi se pare îndreptățită numai din motive profesionale cum trebuie să i-se pară oricărui scriitor preocupat de o cât mai mare largire a gustului public pentru literatură, ci se încadrează în sâmul teoriilor privitoare la formația noastră culturală expuse mai de mult în cele trei volume asupra *Istoriei civilizației române moderne*. Formată pe cale revoluționară, adică prin trecerea bruscă dintr-o stare de primitivitate în planul culturii apusene, civilizația noastră se îmbracă, după cum s'a spus de atâtea ori, în forme cărora nu le răspunde o realitate sufletească. Recunoscând acest proces de formație revoluționară, trebuie să admitem și toate concluziile ce decurg dintr-o astfel de stare de fapt, între care numărăm și acțiunea de sus în jos a unei inițiative centrale a unei inițiative oficiale, de stat. Pe când, de pildă, în alte țări de formație evolutivă, literatura este expresia unor realități sufletești și exponentul sincer al unei culturi și al unor necesități ideale, la noi ea este oarecum suspendată în vid, pornită din speculațiile limitate ale unei clase foarte restrânse.

În dezechilibrul dintre fond și formă ce se vădește în toate r. nurile civilizației noastre, intervenția statului pentru a determina un proces invers dela fond la formă se prezintă ca o necesitate imperioasă pentru a restabili armonia sdruncinată prin violența crizei de creștere. În aceste condiții, în domeniul literar, inițiativa unei „săptămâni a poeziei” adică a unei acțiuni de sus în jos, de difuziune a poeziei în mase cât mai largi, prin mijloace chiar forțate, nu poate fi privită decât ca o inițiativă fericită și de prevedere în sensul legilor sociale sub care ne dezvoltăm”.

Săptămâna „*bunilor intenți*” pentru poezia națională a cucerit un loc în calendarul preocupărilor artistice oficiale.

Cât despre realizări, nu se poate vorbi încă. Nici nu se întrezăresc măcar.

Deocamdată apreciem inițiativa. Și ne oprim aici.

GEORGE TASLACIANU

CRITICA LITERARA

G. G. ANTONESCU: Educația morală în școala românească

Cartea d-lui G. G. Antonescu merita întreaga solicitare a tuturor aceluia în sufletele cărora chestiunile cu caracter național își găseseră un adevărat ecou.

Autorul pornește dela noua lege a învățământului secundar în care educația morală i s'a dat mai multă importanță. Fiește că, în astfel de împrejurări, d. G. G. Antonescu era sufletește obligat să dea serioase îndrumări celor chemați să aplice dispozițiile educative.

După ce face o sumară critică actualului sistem — constrângerea fără convingere și procedeele represive — d-sa fixează rolul educației morală care „va trebui să fie de aici înainte nu atât de a evita elevului contactul cu răul, ceace este aproape imposibil, cât mai ales de a-l face capabil să lupte contra răului și să-l învingă”.

De astă dată „lupta contra răului nu o dă educatorul, ci elevul însuși, iar profesorul îi este numai un aliat fidel...” (11—12).

De aici cerința ca educația morală să aibă, ca scop, în viitor: „întărirea și exercitarea voinței”. De aici nevoia ca „organismul moral” să fie întărit „prin disciplina liberă bazată pe convingerea rațională, afectivă și soluțională”, înlocuind etero determinarea prin autodeterminarea și procurându-i tot felul de mijloace (fapte concrete din experiența zilnică, povestiri morale, etc.) pentru formarea celor 3 convingeri: raționale, afective, colitionale.

Foarte interesantă este „metoda de organizare a exercițiilor de voință” cu care se încheie partea I.

În a II-a, cu caracter mai aplicat, ni se arată „condițiile de realizare” a celor de mai sus și, în fruntea lor, găsirea de profesori distinși și reducerea efectivului claselor.....

Ce păcat că, și de astădată, d. G. G. Antonescu, n'a putut încheia cu toată satisfacția, căci, când s'a trecut la „stabilirea măsurilor pregătitoare pentru punerea în practică a noii legi.... principiul moralizării învățământului a fost rețușat, diluat, mutilat” (45).

Fiește că și cealaltă concluziune, e adevărată: „efectul acestei ostracizări... va fi revenirea la vechiul sistem...”

Nu ne vom opri prea mult asupra acestui strigăt de alarmă. Și societatea românească trece printr'o gravă eriză de caracter și de moralitate. Ca o urmare logică și națională legiuitorul a fost silit să pună la adăpost cel puțin generațiile în pregătire sufletească. De aceste puncte nimeni nu trebuia să se atingă, ele reprezentând mijloacele de ridicare a nivelului moral. Iată de ce toți amemii cu grije de viitorul acestei țări trebuie să dorească reînvierea întregă a dispozițiilor mântuitoare, dacă nu și la adăugarea altora.

În astfel de împrejurări se înțelege dela sine că studiul d-lui prof. Antonescu e foarte bine venit. Îl recomandăm tuturor aceluia cari cred în seriozitatea acestor probleme.

NAIVITATE

Mi se trimite un volumaș de versuri la fel cu atâtea altele. Văd în ele o muncă serioasă, destule sforțări nobile, un exces de sinceritate și o ploaie de sentimente.

Fiește: mă simt obligat cu un post scriptum. Nu dorește însă să jignească persoana autorului sau autoarei divulgându-i numele. Nu de alta, dar aprecierile de mai sus mă opresc dela gestul unei bicituri publice, mai ales dacă adăogăm și faptul existenței unor posibilități literare, pierdute, — deocamdată, în nebuloasa inexistenței și imperfecțiunilor formale.

De-aici grija pe care o voi pune în cele ce urmează, cu atât mai mare, cu cât numărul unor astfel de eroi începe să îngrijoreze.

Dar — despre ce este vorba? În general despre stihituri eterne îndrăgostite — cari cred că toate fazele dragostei lor interesează pe toată lumea, că însăși existența dragostei, justifică existența poeziei, că excesul de sinceritate nu înțează de a fi artistic, că forma — în fine — constituie un element, o serie de mijloace de însemnătate secundară. Ne interesează — cu un cuvânt — aceste versuri, tocmai pentru că, astăzi, când excesul de rafinement și de artificios supralicitează, ele constituiesc cea mai vie dovadă de ingenuitate, de candoare, de naivitate literară.

Dar să ne apropiem de aceste destăiniri care, în esență, se reduc la chemarea iubirii:

*Aș vrea să sbor...
În țara visurilor sfinte-ale iubirii,
Dincoace ori dincolo de mormânt.*

sau:

*Aștept... nu știu de ce. Mi-e dor,
mi-e dor
De-un suflet care — o clipă m'a
înteles!*

Și tot așa, exprimat sub diferite, titluri și versuri în cele peste 50 de pagini tipărite, ce păcat!, pe cea mai fină hârtie creată, în timp ce atâtea publicațiuni serioase tânjesc, din cauza inaniției economice. Cu un cuvânt: simple tănguiri constituind epilogul furtiv al unei iubiri nelămurite, sughituri pline de sinceritate, acorduri duioase care, dacă omenește te ating, din punct de vedere artistic, te lasă indiferent și rece, tocmai pentru că persoana care le-a compus, nu s'a putut ridica până la acea dublă putere a adevăratului creator — aceia de a sintetiza, selecționând numai ceiace poartă într'adevăr pecetia nemuritoare a frumosului etern și, mai ales, de a despersonaliza, ceiace, prin naștere, e prea egoist, prea personal.

Această năvală erotică e atât de precumpanitoare, în cât abia îngăduie să se strecoare, pe ici pe colo, unele versuri cu alt caracter, deci, aici par'că ar aduce-o mai bine, câteodată. Așadar — din punct de vedere al conținutului — aici stăm: dedicații prea intime, prea naive, prea delicate care ar folosi mai mult dacă ar fi împărțite direct ca:

*! dulce amintirea unei seri,
Când gura noastră se 'ntâlne mereu,
Când sufletu-ți era sufletul meu,
Și lin plutiau uitate 'n desmierdări*

Cu alte cuvinte întregul arsenal romantic, lipsit cu totul de energia și de varietatea școalei respective. Ceva mai mult: obiectul nu ne e de loc prezentat: iubirea aceasta pe care autorul (sau autoarea) o regretă și o dorește nu ni e nici pe departe circumscrisă. E un fel de aeromotopsie — dacă vrei — obiectiv — subiectivă care ne pune în fața unui fapt împlinit și ne conjură să-l luăm ca atare și atât! Că e foarte puțin — se înțelege dela sine. E — în această candidă defectozitate — și lipsă de varietate și de adâncime, ambele în măsură să sublinieze atmosfera erotică și să dea amploare poeziei. O cere sufletul cetitorului, pentru că e impusă de ordinea firească a lucrurilor, ca pe un fel de oază adihnitoare, ca pe un fel de completare circumstanțială, ca pe un fel de cadru atmosferic sau de angrenaj de precizare. Autorul (sau poate, autoarea) nu va fi simțit o?

Și-apoi încă un lucru: gândească-se la cei doi mari adversari români, Eminescu și Măluță, pe cari va trebui număidecât să-i întrecă (acesta ar fi idealul) dar de sigur să nu-i lase prea departe prin intențiile pe care le semnează.

Sunt tot atâtea lucruri pe care orice candidat la cariera scrisului trebuie să le cunoască intuitiv și să le respecte cu sfintețenie.

Și-apoi forma — cum nici aceasta nu se poate lăuda de mai multă siguranță, astăzi? E ceiace ne măhnește, când răsfoind volumașul încredințat, cetim nedumeriți a sufletului maluri (lăsăm imaginea la o parte): *să am și gura ta, iubile, ca cea mai dulce-a mea osândă; alte simfiri să sfărâm...; din care luăm cuuini; sub ploaie trist împătimită; îmi pare că îi știu de-un veac; să pot să 'ntunec dorul lor; și taina să î-o înțeleg; 'n greierilor cor plin de mistere; că-o tristă glumă-mi fu viața toată; de fete-o 'ntreagă salbă; și 'n rezultatul sbărnel de vioară; treculu-și cântă-a lui chemări; încet să uște umedul pământ; mai albă-ai fost ca veșnica zăpadă; și mai curată ca vestala, sfântă; Dia-ne; în ochii tăi albaștri ce ca zarea; e lipsită de al dragostei avânt.*

Sau, și mai rău, rime sfioase ca:

Ars — tras; albaștri — aștri; toamnă — adoarnă; adoarnă — întoarne; de parte — amoarte; simte — cuvinte; suflet — umblet; neagră — sacra; etc.

Nu mai continuăm. Prin cele de mai sus credem că am ridicat o problemă care interesează pe literari: problema naivității în literatură.

Dacă este cineva care crede că i-ar fi de folos sfaturilor noastre, n'are decât să le urmeze

Va câștiga, în primul loc, literatura.

PAUL I. PAPADOPOL

plastica

NICU GRIGORESCU

...Țigancă

...Așteptându-l

...Casă cu pridvor

...Pe valea Siretului

...Infoarcerea dela câmp

aşa şi-aşa...

CU DIBACIE INTOCMIT numărul 3 din revista „Răsăritul” care ne aduce: minunata schiță umoristică a d-lui N. Pora: Un om de omenie; elegia religioasă a d-lui Const. Goran: În fața Golgoței; traducerea d-lui D. Nanu: În ce atmosferă spirituală trăiești tu? avântatul „Amurg de toamnă” al d-lui Cridim și serisoare de amintiri a d-lui locot. Paul Epureanu. Adăogați: articole de îndrumare și cronicile și vești conchide, ca și mine, că „Răsăritul” reprezintă, o muncă vrednică, românească și creștinească-folositoare și celor dela oraș și celor dela sate: ajută, împreună cu „Cultura poporului” și „Fântâna Darurilor” la ridicarea celor mulți pe temeiul patriotismului și creștinismului.

VREMEA (literară) No. 107 aduce mai mult colaborări sburătoriste (E. Lovinescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Pompiliu Constantinescu, I. Barbu) și în general articole critice. „Gândirea” este și ea reprezentată în această atmosferă prin scrișul luminos al d-lor Em. Bucuța și I. Marin Sadoveanu.

Reclama amicală e minunat reprezentată: „I. C. și-a adunat povestirile fruste și plensind de o limbă românească arhaică și mustoasă...”

DIN SUMARUL DE CERCETARI al „Revistei clasice”, care apare în condițiuni de continut și editoriale excepționale, mai amintim următoarele studii:

D. M. Pippidi: Luna în tradițiile române agricole de origină magică; M. G. Nicolau: Obs. la Edonard Cug.: Manuel des Institutions juridiques des Romains și P. F. Girard: Manuel de Droit Romain;

N. I. Herescu: O formală a stilului epic.

Dar ceiace dă mai multă valoare acestei reviste sânt prețioasele traduceri din literaturile clasice, semnate, în acest număr, de d-nii C. Papacostea, T. A. Naum, N. I. Herescu și N. Laslo — cari ne pun în legătură directă cu „Banchetul” lui Platon, cu Catullus, Lucretius și Horatius.

PROZA în No. 1—2 al revistei „Gândirea” este bine reprezentată prin: Despovârarea d-lui Oscar Walter Cisik (în minunata versiune a d-lui Em. Bucuța), cum și continuarea „Insemnările lui Safirim” — de d. N. M. Condeescu.

DIN ARTICOLUL d-lui Paul Zarifopol „Poezie și pudoare” (Av. lil. 486) desprindem următoarele usturătoare rânduri pentru editura românească:

„Toți editorii cărora le-am oferit, cu prudentă timiditate, schițele mele critice m-au refuzat amabil și cu oarecare mister. Prietenii mei literari rutinați mi-au explicat că editorii așteptau, ca lucru dela sine înțeles, un manuscris de roman pornografic, de aceea ei trebuiau să fie nedumiriți de oferta mea. Nu de necaz, ci

prietenește. Provoacă editorilor că romanul pornografic nu va fi multă vreme la preț.

Despre **POEZIA PURĂ**, serie d. Al. Al. Philipile, în acelaș număr al „Adevărului literar” crude adevăruri. Iată un fragment caracteristic:

„Deaparte de a fi o simplă obsesie verbală, poezia pură este un obsedant ideal al oricărui adevărat poet. Numai că acest ideal nu trebuie căutat în realizări *voite* de poezie pură, adică în poezie făcută după formule

..... poezia pură este poezia pur și simplă, creată fără preocupări de poezie pură în chip spontan. Cutare vers din Victor Hugo sau Eminescu, sau Goethe este tot așa de bine poezie pură ca și cutare vers din Mallarmé sau Paul Valery, teoreticiana ai poeziei pure”.

PROGRAMUL REVISTEI „BOABE DE GRAU” (publicat în „Viața literară” 125 și semnat de conducătorul ei, d. Em. Bucuța) ar fi format din 5 părți: „Lea urmăreste să facă oii pentru toții formele culturale; daruri ale gândirii personale sau colective, cum ar fi Academia română etc., etc.”

„A doua parte va urmări dinamica atât de colorată a culturii. Dar faptele vor fi alese din mulțime și în jurul fiecăruia se va așeza un comentariu, care să-l lumineze pe dinăuntru și să-l însere într-un întreg.

.....a treia va aduce tot felul de material necunoscut despre organizarea culturii în alte țări, dela legislație până la înfăptuirile cele de pe urmă”. Firește că totul va fi luminat de „ilustrații și desene bogate”.

„**ISTORIOARE VESELE ȘI TRISTE**” este titlul unui volumaș pe care d. Zaharia Burniană (cu sprijinul editurii „Cultura românească”) îl oferă copiilor și tineretului, astăzi atât de expuși înăuririlor primejdioase. Firește că astăzi când cealaltă literatură inundă, când grija pentru generațiile ce ne vor urma e din ce în ce mai mare — cele 100 de pagini ale d-lui Z. Burniană nu pot fi decât bine venite. E în ele atâta interes și atâta teamă de răspundere, încât nu le putem considera decât complementul firesc al acestei nevoi sufletești. Să mai adăogăm la aceasta că d. Burniană e un minnat povestitor, înzestrat cu un puternic simț de observație, că se pricepe să-și aleagă scenele și eroii din viața enuratei copilării, că știe să vestejească ușor faptele neîngăduite, că — în dezvoltarea temelor — dă dovadă de un minnat simț poetic, că — în fine — tiparul e luminos, iar povestirile sânt continuu însoțite de clișee lămuritoare, de-o limpezime exemplară. Iată de ce sorolim că „Istoriorele” d-lui Z. Burniană trebuie puse în mâinile tuturor copiilor. Ei vor învăța și pe ei să observe, să înțeleagă și să se judece — pe deaparte — să cetească și să povestească momente din propria lor viață — pe de alta. Cu un cuvânt: le vom fi de folos.

„**CRONICARUL**” a apărut cu No. 2, închinat: primului roman al d-lui Gib. I. Mihăescu: Brațul Andromedei. Cuprinde

articole și studii semnate de d-nii: Cezar Petrescu, Nichifor Crainic și versuri de Al. Al. Philipide.

Numărul aduce și o interesantă anchetă: Ce influență poartă azi opera lui Eminescu, dacă credeți că mai poartă? la care răspund următorii scriitori: D. D. Pătrășcanu, I. A. Basarabescu, Const. Kirijescu, T. Argezei, L. Rebreanu, G. Topârceanu, Romulus Dianu, Gib. I. Mihăescu, Tudor Vianu, Perpessicius, Romulus Ciolflec.

Iată câteva păreri:

„Suntem conșinși că, într'un viitor nu prea îndepărtat, urmașii noștri îl vor ridica din nou pe cel mai mare și mai inspirat poet al neamului românesc, jasezându-l la locul care i se cuvine”.

(D. D. Pătrășcanu)

„Donă trei stele luminoase s'au ivit pe bolta minții românești dela Eminescu încoace. Lucirea lor române totuși palidă pe lângă lumina revărsată de puternicul astru dela orizont”.

(C. Kirijescu)

„Cecace menține valoarea unică și dăătoare de măsură a operei lui Eminescu este pe deaparte armonia ei profundă și cu totul firească, dar, pe de altă parte, impresia că în ea manifestă reacția unei personalități perfect organizate, din care se răsfrânge un înțeles important peste lume. Rezumăm această impresie când spunem că opera lui Eminescu ne conșine. Ne lășăm cuceriți și determinați de ea. Nici o altă operă literară românească năre prestigiu ei și de aceea Eminescu continuă să fie și astăzi marcele exemple al literaturii române...”

(Tudor Vianu)

În pagina III-a ni se dau aprecieri despre Gib. Mihăescu, semnate: Cezar Petrescu, Octav Botez, Serban Cioculescu, Izabela Sadoveanu, Perpessicius, B. Ceeropide.

La actualități românești se vorbește elocgios despre „Universul literar”.

REVISTA „ȘCOALA ROMÂNĂ” aduce, cu No. 1—2, (an. XXXVI), prețioase contribuțiuni în domeniul didactic și științific, semnate de: d-na Eliza I. Alexandrescu, Elena N. Nicolaide, Ioan P. David, Al. I. Alexandrescu. Deasupra numelui acestuia din urmă se găsește un interesant studiu: Originele ideilor, industriilor, artelor, institutiilor — fragment dintr'o lucrare intitulată: Originile civilizației — în curs de apariție.

Numărul se încheie prin informațiuni cu privire la mișcarea pedagogică din țară sau din afară.

P. F. P.

A apărut în editura ziarului „Universul”, volumul de proză: „Pe drumuri de țară”, datorit cunoscutului scriitor A. Lascariu-Moldovanu. Recenzia într'unul din numerele viitoare.

Literara

O seama de cuvinte

In momentul plecării sale din Paris, principele Henric al Prusiei, fratele lui Friedrich cel mare, spuse ducelui de Nemours care venise să-l salute din partea reginei :

— Jumătate din viața mea nu am făcut altceva decât să doresc a vedea Parisul. Plecând din Paris, îmi voi petrece jumătate din viață, regretându-l.

Glück, trecând pe strada Saint-Honoré, sparse un geam de la vitrina unui magazin.

Glück intră în magazin și plăti costul geamului. Cum negustorul nu avea monedă mică să dea rest la un ludovic, voi să iasă ca să schimbe la un negustor vecin.

— E mult să te obosești? spuse Glück. Pentru rest te-ai achitat! Și sparse un alt geam.

Bonaparte era un mare inamic al femeilor, care se antestecau în treburile țării.

Pe vremea când era numai general, se afla într-un cerc, unde d-na de Staël discuta cu asprime diferitele păreri care guvernaseră până atunci Franța. Toată lumea era de părerea sa și o aplauda. Singur Bonaparte sta nemișcat. Ea observă și întreba :

— Ei bine, generale, d-na noastră nu sunteți de părerea mea?

— Doamnă eu nu ascult când femeile vorbesc de politică.

— Aneși dreptate generale, răspunse înțeleapta femeie, dar în țara unde femeilor li se taie capul, ele au curiozitatea să știe cel puțin „pentru ce”!

Într-o iarnă grozav de friguroasă, cineva observă că Verlaine era îmbrăcat cam subțire :

— Cum poți suporta frigul când sunteți așa de subțire îmbrăcat?

— Foarte bine. D-ta nu vezi că tremur de frig?

Ducesa de Bourgogne, mama Delfinului, fiind pe patul de moarte, cineva din cei care veghiau la căpătâiul ei îi spuse :

— Principesă, viața Voastră este prea prețioasă țării ca Dumnezeu să o ia. Ea răspunse cu înțelepciune :

— Ascăzi principesă, mâine nimic și peste două zile mă veți da cu toți uitării!

În 1745, mareșalul de Saxa căzu grav bolnav când fu numit comandantul armatelor franceze al sărilor de jos.

Un prieten se duse să-l vadă înainte de a părăsi Parisul și îl întrebă cum poate să-și ia răspunderea unei misiuni atât de importante în gradul de boală în care se afla.

— De data asta nu mai e vorba de trăit, ci de plecat!

b a z a r

NOI TEATRE LA LONDRA

Deși nu se poate spune că la Londra e o epocă teatrală înfloritoare, în marele oraș se vor inaugura până la sfârșitul anului, încă trei teatre numai în West End. Cel mai recent teatru este Teatrul Prințul Edward care a fost inaugurat acum câteva zile cu o comedie muzicală: Rio-Rita. Acest teatru nu seamănă cu nici unul din numeroasele teatre londoneze. A fost construit din cărămidă netencuită, are un acoperiș de țigle roșie înclinat, ferestre și obloane verzi.

Culoriile care predomină în interiorul teatrului sunt roșul, galbenul și auriul. Din stradă pătrunzi într-un foyer circular, capitonat cu lemn de nuc. La celelalte etaje sunt și alte foyere circulare.

Alte teatre ce sunt pe cale să se deschidă sunt: Cambridge în cartierul Seven Dials, care va fi inaugurat cu o revistă jucată de André Charlof, Phoenix și Charing Cross, Whitehall și noul teatru din Leicester Square.

COBOANA TĂRIILOR

Pentru a fi mai bine păstrată colecția de pietre valoroase a coroanei imperiale rusești, aceasta a fost închisă într-o cușcă de oțel uriașă din tezaurul băncii de Stat dela Moscova. Valoarea acestor bijuterii se urează la suma de 264 milioane dolari. Aceste pietre prețioase care au fost strânse din timpul Caterinei cea mare până la ultimul țar sunt așezate în casete de piele căptușită cu plus înșirate pe mese lungi în interiorul cușcii din tezaur a cărei vizitare este îngăduită străinilor. Nimic altceva nu atrage mai mult curiozitatea vizitatorilor ca această expoziție de pietre prețioase, afară poate de corpul lui Lenin, sângerosul simbol al bolșevismului care-și doarme somnul de veci într-un sicriu de sticlă. Zi și noapte stă de pază o numeroasă gardă la tezaurul cu nestimate imperiale care formează parte din rezerva cu care Sovietele garantează bancnotele. Cea mai prețioasă dintre toate este coroana purtată de împărăteasa Caterina la încoronare în anul 1762, evaluată de Soviete la 24 milioane dolari.

Diamantul Orlofilor mare cât un ou, atârână 196 carate. Această superbă piatră îi fusese oferită țarinei de contele Orloff la ziua nașterii acesteia.

Gubernul Sovietic a încercat necontenit să desfacă în străinătate prețioasele pietre ale coroanei imperiale, fără a reuși însă din pricina marelui preț cerut.

caricatura zilei

DOVADA

Cum poți spune, draga mea, că azi noapte m'am întors beat acasă? Privește ce drept merg urmele mele.

(Dublin Opinion)

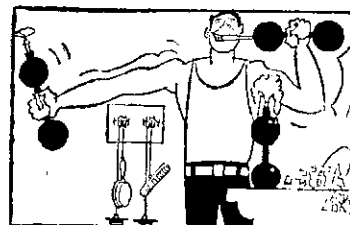
LA CINEMA

— E un film sonor?
— Da.
— Atunci voi plăti pe jumătate: sunt surd.

(Fantoche-Mexic)

GINNASTICA DE CAMERA

Acest domn, dorind să facă gimnastică de cameră fără să-și piardă timpul a adoptat o perie de dinți, o mașină de ras și o pensulă de săpunit, de un gen cu totul nou.

(Judge-New-York)

Pagini uitate

GRIGORESCU

de AL. VLAHUȚA

Veacul trecut a dat neamului nostru, în domeniul artelor, doi oameni de geniu — pe Eminescu și pe Grigorescu. Amândoi s'au strecurat în tăcere, aproape necunoscuți printre noi. Moartea numai — pentru unul amară și viforoasă, ca și viața, ca și cântecul lui, pentru altul senină și mareț liniștită ca un frumos aslințit de toamnă — moartea singură a rostit mai tare și mai în larg numele lor, de cari mulți atunci vor fi auzit pentru întâia oară, și cătând bine, aceasta e drumul cel adevărat care duce la nemurire, drumul cel sfânt, la capătul căruia stă scris: „Între ai tăi ai fost și ai tăi nu te-au cunoscut”.

Nicolae Grigorescu s'a născut în satul Pitaru din județul Dâmbovița. Părinții lui, Ion și Ruxandra Grigorescu, din București de locul lor, țineau moșia Pitaru în arendă. Pe vremea aceea se făcea ușor avere din arendășie. Ei însă, cu toată viața lor simplă de gospodari cuminți și fără pretenții, cu toată munca și stăruința ce au pus, n'au știut eși deasupra nevoilor. Poate că n'or fi avut nici noroc; dar ce oameni de treabă și cu milă de bietul țăran trebuie să fi fost, pentru ca în zilele acelea de aur, când mii de străini se îmbogățeau în jurul lor, ei să nu-și fi căutat mântuirea pe nici una din căile știute și ușoare, cari și pe orbi îi ducea la izbândă.

Gurile se înmulțeau, și bucuriile începeau să se numere. Nenorocul, ca de obicei, intrând lăsase ușa deschisă. După un șir de ani răi, muri pe neașteptate cel care aducea pâine în casă. Rămăneau șapte copii mici, între patru și doisprezece ani. În Căramidari, la marginea Bucureștilor, trăia o mătușă a Ruxandrei, săracă și bună. Ii primi la ea, în căsuța ei veche și curată, îi primi cu drag, așa cum numai săracii știu să primească.

De-aici porneau cele dintâi amintiri ale pictorului.

„Cu acul ne-a crescut pe toți biata mamă. Sodată n'am auzit-o plângându-se, ori blestemând, ori spunând v'o vorbă rea. Sa trudit, sărăcuța de ea, s'a învățat singură să citească și să scrie, ca să ne poată învăța și pe noi puțină carte. Că ce școli erau pe vremea aia? De dimineață până în noapte muncea și ne îngrijea ș'avea de toate. Surorile începeau să coasă și ele. Un frate mai mare intrase ucenic la un unchiu al mamei, zugrav de biserică... Se vede că era 'n neamul nostru, că mult îmi mai plăceau și mie icoanele când eram mic. Ia zece ani am intrat și eu la un iconar. Da era un om sucit, și rar auzai o vorbă cumsecade din gura lui. Mă puneă să mătur, să-i legăm copilul, și, când vroiam să mă uit și eu cum zugrăvește, mă lua la goană. Numai câte-odată, când îi frecam culorile, mă lăsa pe lângă el, — atunci eram în culmea fericirii: îmi vorbea blând, îmi arăta cum se fac sfinții — mă uitam la el ca la Dumnezeu. După doi ani m'am întors acasă, ș'am început să fac singur i-

conțe. Era vară. Duminica mă duceam la Obor. Îmi așterneam hăinuța jos, îmi întindeam marfa pe ea, și-mi așteptam mușterii, ca orice negustor. Treceau femei sărace, oameni dela țară, mă întrebau cine le-a zugrăvit, le spuneam că eu... și cumpărau, bieții oameni, ziceau că-s icoane cu noroc, că s'lela copil nevinovat. — Doamne, cu ce bucurie am venit eu acasă după cea d'întâi afacere a mea. Făcuserm v'o zece sorocoveți — și când i-am pus mamei în mână, s'a uitat la bani, apoi la mine, și m'a întrebat îngrijată de unde-s. — Că eu lucrasem pe ascuns icoanele. Când i-am spus m'a sărutat, a dat să zică ceva și s'a întors repede cu fața spre fereastră, că-i venea să plângă. Aceea a fost, poate cea mai fericită zi din viața mea. Eram mare, — aduceam parale 'n casă, bucurie la ai mei, eu, cu munca mâinilor mele... Cine mai era eu mine!”

Din umbra aceasta, din cuibușorul acesta bătut de vânturi, s'a ridicat marele Grigorescu... Singur s'a ridicat. Era un copil plâpând, naiv, sfios, care se uita la lucruri și la oameni cu niște ochi mari, boldiți, pururea întrebători. Și așa fraged și purintel cum era, ardea de dorința de a pleca, de a lupta, de a ispiți necunoscutul, farmecul și primejdiiile depărtărilor. — tăcut și nerezător în el, ca prășlea cel năsdăravan din povești. Cine știe dacă nu au într'adevăr presimțirea puterii și chemării lor pe lumie copiii aceștia predestinați, în sufletul cărora se pregătește să 'nflorească — așa de rar — sufletul unui întreg popor! Altfel cum să 'nțelegi liniștea și siguranța cu care se duc năsdăravanii aceștia drept la ținta lor, cu toate și peste toate greutățile ce li se pun în cale!

Copil sărac, fără nici un sprijin, cu două clase primare, la vârsta de paisprezece ani, Grigorescu își propune să plece la Paris. Lucrează de zor la icoane, pe cari acum le iscălește, într'un colțisor, cu litere ca de tipar, NICU. Incepe să pue bine din produsul micilor vânzări. Învață francezește. Își atrage e'o icoană frumoasă, înalta luare aminte a Domnului. Se prezintă la un concurs al Eforiei Școalelor pentru o bursă de pictură în străinătate: l se recunoaște talentul; dar e respins, pentru că n'avea nu știu câte clase umanoare, pe care le-a avut un altul... mai fericit. Se mângâie cu gândul că „toată picdica e spre bine”, și muncește, muncește 'nainte, cu mai multă însuflețire. Face un tablou mare, „Mihai scăpând stindardul”, pe care-l pune 'n fereastra unui zugrav, unde văzându-l Aga de pe atunci, Beizadea Mitică (Ghica) se minunează și-l duce Domnului, Barbu Știrbei, care-l cumpără e'o sută de galbeni. Un șir de izbâzi: Câteva icoane la Căldărușani, între care „Izvorul Tămăluirii” ce 'mpodobeste Aghesmatarul din curtea mănăstirii, pun pe „meșterul Nicu” printre cei mai cântați zugravi de biserică. Lucrează doi ani la mănăstirea Zamfira din Pralbova. Acolo cunoaște pe călugărul Isaia,

un bătrân foarte deștept, și om purtat, care știa multe și povestea frumos tot felul de minunății de prin țările pe unde umblase. Plămuesc să plece amândoi la Paris. Se duc mai întâi la Mănăstirea Neamțului, locul de mănănie al călugărului Isaia. Bătrânul se îmbolnăvi. Așteptându-i vindecarea, meșterul Nicu zugrăvea icoane. Una din aceste minuni ajunse în mâinile stariței dela Mănăstirea Agapia — Maica Tavefta Ursachi, o femeie care ar fi putut governa o țară”, cum spunea pictorul. De mult căuta, Maica Ursachi un zugrav pentru biserica cea mare a mănăstirii. Locurile erau frumoase, călugărul nu se mai îndrepta, și trei mii de galbeni erau pe atunci o avere. Tânărul zugrav își târgui din Iași cea trebuia, ridică schelele, și s'apucă de lucru. Paricul era din nou amănat. Norocul Agapie!

Intr'adevăr, sfinții lui Grigorescu sunt vii. De altfel, încă de pe atunci, el nu lucra decât având înaintea lui un model viu, care să-i dea figura și atitudinea cerută: pentru sfântul Gheorghe de pe una din iverile altarului i-a pozat profesorul oela Iași Miltiade Tomi — un tip de frumoșetă. Pentru Maica Domnului, cutare femeie din Filioara, băiatul unui dulgher — pentru copilul Isus; iar cutare măicuță nitată de vremei, slabă, coșoată și sbrăcită ca un hrib, cață azi cu jale la sfânta Varvara, își vede tinerețea ei, — aidoma gura și ochii ei de acum cincizeci de ani, și zice oftând: Mare dar ș'aista, Doamne. Eu am să fim oale, și ucele, ș'aici... tot așa am să stau...!

După trei ani, Agapia și sfințele podoaba, de care cu drept cuvânt, se poate mândri. Din câte biserici sunt în țară, nici una nu-i așa de frumos zugrăvită pe dinăuntru. Acolo rămâne un muzeu sfânt. Lucrarea dela Agapia, sfârșită în anul 1861, încheie prima perioadă din uriașă activitate artistică a lui Grigorescu — primul capitol din istoria vieții lui, care ar putea fi intitulat: „Meșterul Nicu”.

Ș'acum, toate gândurile lui, ca scăpate din lanțuri, se îndreaptă spre Paris. E liber, e aptoape bogat. — Cogălniceanu îl cunoscuse la Agapia, rămăsese nimit de talentul lui, și-i inserisese o bursă în bugetul Moldovei, — nimic nu-l mai poate opri.

Parisul! Parisul... pentru el e o școală. Aici se poate învăța. Aici vechii dascăli spun taine adânci cui știe să le asculte. Pânzele dela Luxemburg, minunile dela Lavru, atelierele pictorilor, aste-s Parisul lui. Lucrează câteva luni în atelierul lui Cornu. Un concurs la „Bele-Arte”: se prezintă și el între cei mulți chemați. Subiectul: — cu ce haz scanda pictorul acest juvaer al academismului în floare pe vremea aceea! — „O luptă antică, sub umbra unui copac bătrân — la dreapta o apă curgătoare, în fund munții”... Reușește printre cei zece cari, după opt zile, trebuiau să treacă în loji separate, proba

Interview-uri

...CU D-L I. AL. BRĂTESCU-VOINEȘTI

Maestrul graiului românesc: Titu Maiorescu. Debutul meu. Paradoxalul Caragiale. Scrie, mă! Pompiliu Eliade și nenea Antonache. Compun anevoie.. Intre pescuit și creație. Arta olăriei și undița. Expedițiile peștilor. Și peștele e „hoț”. Intre milă și pasiune. Artiștii undiței. Cartea mea de căpătăiu. Despre stilul parlamentar. Prozatorii, poeții și oratorii favoriți. Proecte literare.

Ioan Al. Brătescu Voinești! Lung și răsunător ca o paradă, numele acesta le-egitimează totuși pe un om așa de modest și o operă pe cât de restrânsă pe atât de colorată. Să mai încercăm caracterizarea acestei opere? Asupra ei s'a scris atât; formează obiect de cursuri universitare, se dă ca subiect de licență și cazi cu siguranță la bacalaureat când se constată că n'o cunoști.

Clasice prin excelență, bucățile d-lui Brătescu-Voinești au trecut de mult în manualele de școală în care autorul e prezentat ca cel mai desăvârșit cântăreț al biruților vieții, al acelor suflete gingașe ce ca lăndrii și portocalii rămân inadaptabili unui anumit sol și climat moral. Niculăiță Minciună, Microbul, Andrei Răzescu, Pană Trăsnea și alți eroi ai săi — elemente de sistem platonian, tipuri indigene și toluși universal omenesți — au răzuit cu niște brazi plantați în șes, sub scurea asprelor contingente. Dar moartea Privighetorii, a Puiului ori a prepelițarului Căstor — care iau proporții de cataclism? Ori creația aceea superioară din Călătorului îi șade bine cu drumul? Sunt pagini de neuitat al căror stil sobru, duios, neaș sfătos și limpede răcorește ca un balsam binefăcător.

Când l-am căutat întâia oară, Maestrul era dus la pescuit la Snagov, a doua oară

la Cădărușani, a treia tot la Snagov, apoi la Camera Altădată, la Cartea Românească, altă solicitare l-a găsit bolnav în pat și tocmai după al 6-lea drum, am reușit să-l gășesc și să transcriu cele ce urmează:

TITU MAIORESCU

În timpul când eram înscris la drept, numam și la cursurile de logică și istoria doctriinelor filosofice ale lui Maiorescu, cele mai populate cursuri ce a cunoscut Universitatea noastră.

Veneau nu numai studenții lui, dar și ceilalți dela celelalte facultăți, chiar de la medicină, să asculte pe maestrul dicțiunii românești. La care se adăoga apoi publicul din afara universității care căuta să apuce locuri cu jumătate de oră înainte.

Da, volumul lui de „Logică” e arid, uscat, pedant aproape, dar chestiunile tratate acolo erau, verbal, însoțite de o multitudine de pildă care de care mai sugestive și mai edificatoare. Se înțelege că nu le putea consemna pe toate în volum și nici rândurilor aceluia alcătuite ad-hoc nu putea să le însufleze duhul lui de vorbitor neîntrecut. O placă de patefon e așa de banală și de indiferentă atâta timp cât

mirația cu care se uita la înțelepții aceia, după exhalia cu care asculta fiecare vorbă, lesne s'ar fi putut vedea în străinul acela neclintit, cel mai harnic, cel mai însetat de a învăța, ucenic al lor.

Iată care a fost școala, și iată cine au fost — fără știrea lor — cei mai buni discipoli dela cari și-a învățat Grigorescu secretele artei lui. Ziua-i vorbea natura — seara-i vorbeau tălmăcii ei. Și în sufletul lui pururea în friguri, noaptea, dospeau vedenii și vorbe, și tot alte înțelesuri, și tot alte puteri izvorau în el, împinse din adâncimile necunoscute ale unei vieți ce parcă nu mai era a lui, ce de bună seamă că nu era numai a lui.

Trei ani — ce repede trec zilele când muncești! — trei ani n'a mai știut nimic din ce se petrece pe lume: Ca un pustnic a trăit acolo — ș'a lucrat, a lucrat cu toată aprinderea, cu toată frenezia, cu toată setea de a birui a celor douăzeci și trei de ani. Au tăcut în el și dragostea de ai lui, și dorul de țară și toate celelalte griji de viața lui, de sănătatea lui, de ce viitor îl așteaptă, toate au stat adormite sub frigurile celor trei ani de muncă.

ALEX. VLĂHUȚA

nu e pusă în atingere cu acul de safir.

Opera lui Maiorescu e „acțiunea” cursurilor lui, afară de cursurile înseși. Ce năcat că pe atunci nu era obiceiul să se fonograficeze discursurile oamenilor celebri, așa cum am văzut că s'a făcut de curând cu câteva cuvântări ale lui Ionel Brătianu, Titulescu și alții! Dacă ai fi vrut să-l ai pe Maiorescu complect te-ai fi dus dela librărie la casele care desfac plăcile de patefoane.

„Opera” lui de orator cred că este egală în însemnătate celei critice.

E drept, cultura lui se mărginea la studiile ce făcuse în străinătate pe timpul când era tânăr. Venit în țară, catedra care, se știe, l-a acaparat imediat, apoi preocupările politice l-au sustras punerii la curent cu mișcarea filosofică și literară din Apus. Cel puțin dacă încercăm să se documenteze asupra problemelor care agitau viața spirituală a Germaniei, îmi spunea cineva care l-a cunoscut și mai bine, că el se informa la zi din lucrările și discuțiile ce avea cu numeroșii săi discipoli și elevi.

DEBUTUL

Îi scrisesem lui Maiorescu o scrisoare în care-i făceam anumite obiecțiuni asupra personalității conștiente și inconștiente, chestiuni pe care le desvoltase el la un curs. L-a citit cu interes, s'a convins că am dreptate și m'a invitat să asist la ședințele ce ținea aparte cu elevii săi. Apoi, am început să-i frecventez cercul literar ce avea loc în fiecare Miercuri seara.

Am publicat, astfel, prima mea bucată literară „Sâmbăta” în „Corvorbiri literare”, cam prin anul 1890.

Seriam la început amplificat de tot. Un subiect care putea fi tratat în 3—4 pagini cu îl prelungeam pe 10 pagini. El îmi corecta întotdeauna frazele și câte un pasagiu pe care îl credea inutil, mi-l învingea în acolade și scria deasupra: „a se folosi în altă împrejurare”. Tot atunci mi-a prezis că voi scrie puțin, fiindcă am început cu *memoriile*, gen cu care alții sfârșesc.

CARAGIALE

Despre acest mare scriitor se poate spune ca despre Oscar Wilde: că geniul și l-a pus nu în opera lui ci în viață. Cine ar putea reconstitui astăzi discuțiile, foarte interesante și foarte originale lui discuții cu prietenii despre problemele de artă, politică, sociologie?

Înbia în totdeauna paradoxul. Într-o discuție, se putea pune în ambele ipoteze. Cine-l auzea susținând după câțva timp teza contrarie, rămânea complex uluit.

holăritoare — „Le concours de l'arbre”. Pleacă să facă studii de copaci la Fontainebleau; și nesfârșita, fermecuta pădure seculară îl prinde și-l ține în lumea ei de mistere... trei ani. Aici sufletul tânărului zugrav de icoane primește marelui botez al artei, aici, în mijlocul pădurii sfinte, care a fost școala și templul celor dintâi peizagiști și celor mai glorioși pictori ai Franței. Pe vremea aceea de curată și profundă adorare a Frumosului, se vedeau închinătorii artei pornind deznămecate, din satul Barbizon, cu sarcina la spinare, și răzbindu-se fiecare pe cărăruia lui, pe sub urieșele bolți de umbră, în căutarea clipei eterne.

Și drumeții aceia simpli, în bluză albastră de uvrier se numeau: Troyon, Diaz, Rousseau, Corot, Millet, Daubigny, Courbet... Seara numai se întâlneau la o pipă și la un pahar de bere, își aveau colțul și masa lor știută, schimbau impresii, discutau artă, aruncând uneori, în tuncle de glas, cu gesturi largi, gânduri proaspete, repezi, aprinse — adevărate revelații — scâpărări de aceea ce nu se gășesc prin cărți. Tânărul cu ochii scântetori, necunoscutul ce se așeza cu respect, aproape cu teamă, într'un colțisor, la măsuta cea mai dosită era Grigorescu. După ad-

Dacă i se reproșă aceasta, el, prea puțin surprijus, își lua ochelarii și-i ștergea, încrețea fruntea și începea să zâmbescă: Mă, — numai ce-l auzcai — un om inteligent, cum sunt eu, așa trebuie să discute. A te încropățana să susții numai un punct de vedere, e dovadă de cretinism. Căci în definitiv adevărul e așa de relativ că a-l prezenta numai într-o singură ipostază e imposibil.

Odată, veneam dela Târgoviște, unde stam degeaba căci de avocatură mi-era greu să mă apuc. El conducea atunci ziarul „Românul” și mi-a cerut colaborarea. I-am spus că n'am bănut nimic la mine. — Serie, mi-a spus. — Nu pot așa la comandă. Totuși m'am apucat să însălez ceva dar mi-era peste putință.

El nu pleca din preajma mea. Mai de voe, mai de gura lui, am scris o bucată nu mai știu miute cum îi spunea. Mi se pare „Bietul Frică”. El a luat-o, a citit-o, i-a plăcut și m'a bănut prieteneste pe urmă. Ei, ai văzut mă? Priveam la tine cum te zbăteau. În cele din urmă tot a ieșit. Totul depinde de ritm. Ritmul lucrului, până-l găsești.

Dar farsele lui ingenioase, dar farmecul lui de povestitor?

Văd acum că viețile romanțate sunt la modă. Care dintre scriitorii noștri s'ar încumeta să ne înfățișeze un Caragiale în felul acesta? Ar fi foarte interesant.

Originale erau și teoriile lui estetice. Mă certa întotdeauna că de ce când scriu o bucată n'apuc să fac anumite considerații la început și la încheiere. Mă omule, cititorul nu trebuie prevenit asupra conținutului sau sfârșitului. Să nu bănuie nimic. Să nu-i bagi pe gât nicio teorie.

Odată, când citeam la Vlahuță tristele peripeții ale cărciumarului Nae Ionescu care vrea să aducă în târgul lui un regiment de călărași și, după ce l'a adus și-a prins nevasta cu un ofițer, el mi-a obiectat că nu trebuia să sfârșesc așa. Să-l fi lăsat domnule pe bietul om să trăiască în multumirea, în visul lui, să nu-i fi distrus iluzia oarbă ce-si făcuse.

Am mai cunoscut de aproape pe Pompiliu Eliade, care în discuțiile lui era de un farmec inepuizabil. Ce păcat că nu făcea beletristică propriu zisă. Ar fi fost un scriitor de seamă.

Dar cel mai mare povestitor pe care l-am cunoscut e Nenea Antonache din „Serisorile lui Mișu Gerescu”. Acesta era un unchi al meu care pe lângă că nara orice întâmplare cu un farmec fără pereche prindea tinerile, manile oricui. Știa să le mimeze, să le întortocheze. Era și un actor în felul lui. Câte istorii nu mi-a spus el! Dacă le-aș fi scris!

DAR EU COMPUN ANEVOIE...

— Am avut atâtea subiecte, le-am promis că le voi scrie dar n'am avut răgazul nici mediul favorabil s-o fac. Când stau pe malul apei, la pescuit, câte gânduri nu mă frământă, câte planuri nu îmi fac! Sunt hotărât să mă duc acasă să m'așez la masă și să le transcriu. Căci transcrierul e greu la mine. Nuvela e gata în cap. Acasă însă, fac alfel de proză, mă ia vârtejul altor preocupări.

CE-AȘ FI VRUT SA FIU?

Întrebarea aceasta pare-mi-se că ziarul „Universul” o punea cândva. Ei bine, eu aș fi vrut să deviu călău de grădinar sau lucrător de mobile de lux.

În aceste meserii, sufletul găsește pacea ideală, rămânând în atenție numai lucrul în sine.

Pasiunea florilor am moștenit-o dela tata, mic boer-naș la Târgoviște. Aveam acolo o grădină frumoasă. Florile oleă o sursă perpetuă de fericire. Idealul meu e să mă retrag undeva la țară. Să am o grădină cu flori și o gărlă pe aproape.

INTRE PESCUIT ȘI CREATIE

... e o mare legătură. Am mai auzit pe cineva că spre a-și deslinda nervii surmenajați, trece la un aparat din acelea simplu cu care se fac oale de pământ. Învârteste cu piciorul și dă cu mâna forma oalei. Nam avut prilejul să mă conving de eficacitatea terapeutică a făcutului oalelor, dar pot să vă spun că pescuitul e mijlocul cel mai bun pentru recrearea în special a scriitorului. Să fii subț o salcie la umbră, fără guler tare, fără cravată, fără haină și cu mâncile sumese și să urmărești în liniștea aceea adâncă cum trec la vale undele apei, nu găsești și dumneata că e o plăcere care întrece cu mult pe aceea care o au unii de a urca munți, de a coborî pe margini de prăpastii, sau de a-și frige pielea la plajă și de a dormi noaptea în hoteluri murdare?

Se înțelege că eu care în opera mea am pus atâtea *milă*, *mi-mi* pare deloc bine când văd peștele sbătându-se în cârlig și-i *sângeră* gura. Dar ce să-i faci: e și asta o manie.

Pescuțese de cuni începe să se desprimăvăreze. Locul meu favorit e la Mănăstirea Snagov pe lac, sau la Căldărășani. Vara, la munte la păștrăvi.

Am doi tovarăși de pescuit admirabili: pe Mihail Sadoveanu și pe doctorul Sorocraf Lălu, profesor universitar și un suflet dintre cele cum rar întâlnești.

La Snagov, tragem la o veche cunoștință, un țaran a cărui nevastă, fostă pe vremuri în case boereste, ține o casă curată și bine gătită și care ne prepară un minunat borș de pasăre.

Când nu plec la pescuit, divertismentul dela munca intelectuală mi-l procur făcând — să nu vă mire — tâmplărie. În acest meșteșug găsește ritmul sufletese care mi trebuie pentru scris.

În cariera mea de vânător, am cunoscut multe din tainele vietuitoarelor care sunt pești.

Așa de pildă, dumneata știți că anumite specii își petrec iarna într-o apă de pildă în mare iar vara își fac vilegiatura la munte? E o minune dumnezeiască cum străbat înot și în susul apei mii de kilometri!

— Da, am scris „Puiul” și m'am gândit să fac ceva și în legătură cu aceste tragedii din viața peștilor.

Am mai cunoscut de asemenea adevărați artiști ai pescuitului. Nu vorbesc de pescării băltăreți sau dela mare care fac din asta o meserie. Vreau să spun de unii țarani — și fiecare sat are 2—3 cari, ca și mine, abia asteaptă să se topească gheața la gărlă ca să-și ia undițele subsuoară.

Într-o nuvelă a mea am arătat cum se descântă șerpici. Asta am văzut-o cu ochii mei și nu numai odată. Prietenii mei, fă-

ram, își descântă undițele ulacle și năvoadele. Și într'adevăr au mai multă *triste* de cât mine a cărui undiță n'a umbilat prin babe.

DINTRE PROZATORII NOȘTRI

— eu să vă spun cinstit, am rămas la uitrecutul Creangă. Dintre cei de azi, prietenul Sadoveanu care găsește că e un mare prozator și Rebreanu, altă culme a epiceii românești, i-am citit întotdeauna cu plăcere. Tinerii, de asemenea, printre cari însemnez pe Cezar Petrescu, prodigiosul novelist și romancier, Lucreția Petrescu în teatru, domnișoara Stahl cu „Vocea” ei și alți câțiva îi urmăresc cu atenție. Posibilitățile de dezvoltare ale literaturii românești sunt nebănuite.

IAR DINTRE CRITICI

prețuiesc mai mult pe Ibrăileanu dela Iași. El cunosc de mult, din tinerețe. E unul dintre cei cari au scris cu căldură și perfectă înțelegere despre cărțile mele.

Ibrăileanu când vorbește despre un scriitor pe lângă că o aprofundează, îi trăiește opera.

Nu se dă e drept la acrobații stilistice dar cred că una dintre calitățile esențiale ce se cer unui critic e să fie simplu, clar în stilul lui. Legile care judecă pe oameni sunt scrise cu înflorituri?

DESURE STILUL PARLAMENTAR?

— să nu mai vorbim. În calitatea mea de secretar general al Camerei Deputaților, am avut ocazia să aud discursurile strălucite ale unor Delavrancea, Maiorescu, Nicolae Filipescu, Ionel Brătianu, Alexandru Marghiloman și astăzi pe Duca și pe Octavian Goga.

PROFECTE LITERARE

Lucrez la un volum de amintiri din cercul „Convorbirilor literare”. Deasemenea îmi adun notele zilnice din viața parlamentară pe care vreau să le tipăresc mai târziu. Teatru n'am mai scris, afară de *Sorana*. Pentru a avea succes, e nevoie de o anumită îngroșare a realității. Lucrurile simple nu merg în teatru.

Când a bătu pecernia la Mitropolie m'am ridicat. Măstrul Brătescu-Voinescu mi-a arătat atelierul d-sale — o masă mare încărcată cu tot felul de unelte de pescuit. L-am năzut și pe cel de tâmplărie. Am plecat. Claksoanele din curtea Mitropoliei chemau fiecare pe aleșii nașunii respectivi, cari tocmai ieșiseră din ședință. *Sgomot!* Cum de-a putut răbda Brătescu-Voinescu existența aceasta tantică? Poate că hașișul patimei lui — pescuitul — îl lăce s-o mai uite. Și când te gândești că nici nu l-au scos cel puțin la pensie!

Coboram spre Piață. Suna clopotul la Mitropolie și pe una dintre troițele ce străjuesc strada, am avut în apusul acela de soare oziunea tragică a lui Niculăuță Minciună, spânzurat, fiindcă nu înțelesese nimeni.

N. CREVEDIA